

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i etnologi vid svenska universitet och högskolor

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Utvärdering av grund- och forskarutbildning i etnologi
vid svenska universitet och högskolor**

Utgiven av Högskoleverket 2004

Högskoleverkets rapportserie 2004:7 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Karin Järplid Linde**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, mars 2004

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets beslut	7
Högskoleverkets reflektioner	9
Bakgrund till utvärderingen	13
Utgångspunkter	13
Utvärderingsprocessen	13
Utvärderade utbildningar och avgränsningar	14
Arbetsprocess	14
Bedömargruppens sammansättning	14
BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	
Missiv	19
Bedömargruppens utgångspunkt för granskningen	21
Ämnet etnologi	21
God utbildning i etnologi	21
Nordiska aspekter	24
Generella intryck	25
Den svenska etnologiutbildningen håller god kvalitet	25
Nordisk utblick	26
Grundutbildningen	26
Forskarutbildningen	27
Nutidsperspektivet dominerar	29
Lärarnas forskningsmöjligheter och kompetens	31
Bristande ekonomiska resurser	31
Studentgruppens sammansättning	32
Profilering och information om ämnet	32
Internationalisering	33
Generella rekommendationer	35
Statsmakterna	35
Lärosätena	35
Fakulteter eller motsvarande	35
Institutioner och enheter	35
Göteborgs universitet	37
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	37
Bedömargruppens intryck	38
Bedömargruppens rekommendationer	41
Högskolan på Gotland	43
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	43
Bedömargruppens intryck	44
Bedömargruppens rekommendationer	46

Lunds universitet	47
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	47
Bedömargruppens intryck	48
Bedömargruppens rekommendationer	51
Mitthögskolan	53
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	53
Bedömargruppens intryck	54
Bedömargruppens rekommendationer	56
Stockholms universitet	57
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	57
Bedömargruppens intryck	58
Bedömargruppens rekommendationer	60
Södertörns högskola	61
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	61
Bedömargruppens intryck	62
Bedömargruppens rekommendationer	64
Umeå universitet	65
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	65
Bedömargruppens intryck	66
Bedömargruppens rekommendationer	68
Uppsala universitet	71
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	71
Bedömargruppens intryck	72
Bedömargruppens rekommendationer	74

Sammanfattning

Denna rapport redovisar resultaten av den utvärdering av grund- och forskarutbildning i etnologi som Högskoleverket har genomfört år 2003. För utvärderingsuppdraget har Högskoleverket anlitat en extern bedömaregrupp bestående av sakkunniga från Finland, Färöarna, Norge och Sverige.

Högskoleverket konstaterar utifrån bedömaregruppens rapport att grund- och forskarutbildningarna i etnologi håller god kvalitet vid de berörda lärosätena Göteborgs universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet liksom grundutbildningarna i etnologi vid Högskolan på Gotland, Mitthögskolan och Södertörns högskola. Högskoleverket beslutar att tillstyrka Högskolan på Gotlands ansökan om magisterexamensrättighet med ämnesdjup i etnologi.

Bedömaregruppens rapport visar att etnologi är ett väletablerat ämne med stark identitet. Vid flertalet lärosäten är etnologiska perspektiv och kunskaper efterfrågade inom många andra utbildningar och ämnesområden som ibland ligger långt från etnologin. Exempelvis medverkar etnologer vid Lunds universitet i tvärvetenskapliga projekt där ämnen som medicin och ekonomi ingår. Etnologin har en stark ställning vid Södertörns högskola då ämnets gränsöverskridande karaktär stämmer väl överens med högskolans mångkulturella och mångvetenskapliga profil. Bedömaregruppen konstaterar vidare att de utvärderade utbildningarnas inriktning inte skiljer sig åt i någon större utsträckning. Nutidsperspektivet dominerar, dvs. fokus är på studiet av nutida människors eller grupperns olika kulturella uttrycksformer. Utbildningarna rekommenderas därför att ge det historiska perspektivet tydligare utrymme samt att utveckla olika profiler. Ett gott exempel på en lyckad profilutveckling är utbildningen i musiketnologi vid Umeå universitet. Etnologiutbildningarna framstår även som nationellt och i vissa fall lokalt inriktade. De internationella inslagen bör utökas genom att i större utsträckning använda nordisk och annan internationell litteratur. Dessutom förefaller kunskapen om och förekomsten av internationella utbytesmöjligheter begränsade. Bedömaregruppen rekommenderar därför att större ansträngningar görs för att utöka internationellt student- och doktorandutbyte.

Rapporten belyser ett antal frågeställningar med anknytning till 1998 års forskarutbildningsreform. Insatser har gjorts vid flera lärosäten för att anpassa forskarutbildningen till den nya reformen men ytterligare åtgärder behövs. Doktorandernas ökade tidspress innebär ett större behov av tydlighet där rutiner, krav och förväntningar bör finnas dokumenterade och lättillgängliga. Den särskilda handbok för forskarutbildningen som tagits fram vid Umeå universitet lyfts fram som ett gott exempel. Likaså bör de individuella studieplanerna användas mer aktivt, liksom möjligheten till handledarutbildning bör utnyttjas bättre. Därutöver bör doktoranderna få mer likartade villkor oavsett

finansieringsform. Exempelvis ger Uppsala universitet varje forskarstuderande ett driftsanslag att disponera under utbildningstiden.

Lärarnas vetenskapliga kompetens är hög men möjligheterna till forskning och kompetensutveckling inom anställningen varierar, varför bedömargruppen rekommenderar att minst 30 procent av årsarbetstiden ska kunna ägnas åt forskning.

Rapportens disposition

Denna rapport består av två delar: dels Högskoleverkets beslut och reflektioner, dels den externa bedömargruppens rapport. Bedömargruppens rapport innehåller en redovisning av gruppens utgångspunkter för granskningen, en samlad analys av utvärderingen samt intryck och rekommendationer för varje enskilt lärosäte. För innehållet i bedömargruppens rapport svarar bedömargruppen. Högskoleverkets beslut och reflektioner baseras på bedömargruppens rapport.

Högskoleverkets beslut

Rektorer vid berörda lärosäten

Utvärderingsavdelningen

Karin Järplid Linde

BESLUT

2004-03-23

Reg.nr 643-3854-02

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i etnologi

Högskoleverket finner att grund- och forskarutbildningarna i etnologi vid berörda lärosäten håller god akademisk kvalitet och ifrågasätter därför inte någon examensrätt i ämnet vid Göteborgs universitet, Högskolan på Gotland, Lunds universitet, Mitthögskolan, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet. En uppföljning av de utvärderade utbildningarna kommer att genomföras inom tre år.

Högskoleverket beslutar vidare att tillstyrka Högskolan på Gotlands ansökan om magisterexamensrättighet med ämnesdjup i etnologi. Bedömagruppen anser att förutsättningar finns för att ge en etnologiutbildning som leder till magisterexamen med ämnesdjup. Utlåtandet återfinns i bedömagruppens rapport.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskansler Sigbrit Franke efter föredragning av projektansvarig Karin Järplid Linde i närvaro av kanslichef Lennart Ståhle och avdelningschef Ragnhild Nitzler.

Sigbrit Franke

Karin Järplid Linde

Kopia:

Utbildningsdepartementet

Ledamöter i bedömagruppen

Högskoleverkets reflektioner

Högskoleverket vill inledningsvis tacka bedömargruppen för deras omsorgsfulla arbete och utvecklingsinriktade ansats. Bedömargruppens rapport är en god analys av grund- och forskarutbildningen i etnologi år 2003. Det är Högskoleverkets förhoppning att rapporten kan bidra till den fortsatta kvalitetsutvecklingen av de berörda utbildningarna och samtidigt ge information till blivande studenter.

Högskoleverket kan med tillfredsställelse konstatera att bedömargruppen ger utbildningen i etnologi gott betyg. Både grundutbildning och forskarutbildning i etnologi håller god kvalitet. Högskoleverket vill därför lyfta fram ett antal goda exempel och kommentera vissa frågeställningar som tas upp i bedömargruppens rapport.

På initiativ av etnologiinstitutionerna vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala har det tidigare genomförts en utvärdering av etnologiutbildningen, publicerad av Högskoleverket 1995, *Etnologiutbildningen – en utvärdering* (Högskoleverkets skriftserie 1995:1 S). Även den bedömargruppen ansåg att svensk utbildning i etnologi hävdar sig väl internationellt sett.

Samverkan och profilering

Etnologi är ett väletablerat ämne med god samverkan med andra ämnen. Bedömargruppens rapport visar att etnologisk kunskap efterfrågas inom många andra utbildningar och ämnesområden, till exempel lärarutbildning och genusforskning. Vid Södertörns högskola har etnologin en stark ställning eftersom ämnets gränsöverskridande karaktär stämmer väl överens med högskolans mångkulturella och mångvetenskapliga profil. Etnologer vid Lunds universitet medverkar i tvärvetenskapliga forskningsprojekt där även ämnen som ligger långt från etnologin ingår, som exempelvis medicin och ekonomi. Men ett nationellt utbyte inom ämnet etnologi kan vidareutvecklas. Högskoleverket stödjer bedömargruppens uppmaning till ökad samverkan som skulle kunna få positiva effekter för utvecklingen av utbildningen och ämnet. Bedömargruppen konstaterar vidare att utbildningarna inte skiljer sig från varandra i någon större utsträckning och rekommenderar därför en ökad profilering. Här lyfts kurser i musiketnologi vid Umeå universitet fram som ett gott exempel på en lyckad profikutveckling. Högskoleverket menar att en ökad samverkan även skulle kunna bidra till utvecklingen av olika ämnesprofiler.

Nationellt inriktad utbildning

Bedömargruppen framhåller vidare att ämnet är i behov av ökade nordiska och internationella inslag. Etnologiutbildningen framstår som nationellt och i vissa fall lokalt inriktad, vilket kan tyckas förvånande med tanke på ämnets

karaktär där frågor om kulturell mångfald står i fokus. De internationella influenser som i hög grad präglar dagens samhälle borde i högre utsträckning än idag påverka ämnet etnologi. Högskoleverket stödjer bedömargruppens rekommendation att utöka de internationella inslagen, exempelvis genom att i större utsträckning använda nordisk och annan internationell kurslitteratur och genom utökat internationellt student- och doktorandutbyte. Kunskapen om olika utbytesprogram förefaller inte vara särskilt stor varför det är önskvärt att institutionerna gör större ansträngningar för att sprida information och uppmuntra till fler internationella utbyten.

Uppsatsarbete och uppföljning

Rutiner för uppsatsarbetet är goda. Särskilt väl har man lyckats vid Uppsala universitet där förändringar i uppsatsprocess och handledning givit resultat i form av ökad genomströmning. Däremot förs det inom flertalet utbildningar påfallande lite diskussion om studenternas framtida yrkesroll, något som studenterna själva efterlyste i samtalen vid bedömargruppens platsbesök. Göteborgs universitet är dock ett gott exempel där man genom samarbete med arbetsgivare ger studenter på D-nivå en möjlighet att genomföra uppsatsarbete i samverkan med organisationer, institutioner eller företag. Det ger studenterna dels en uppfattning om framtida yrkesmöjligheter, dels ett värdefullt kontaktnät vid kommande arbetssökning.

Högskoleverket vill även understryka vikten av att genomföra uppföljning av tidigare studenter efter avslutad utbildning. Det ger värdefull information till blivande studenter om kommande yrkesmöjligheter samtidigt som tidigare studenters erfarenheter av hur utbildningen bidragit till yrkesrollen är ett viktigt underlag i kursutvecklingsarbetet.

Möjlighet till forskning inom anställningen

Lärarnas vetenskapliga kompetens är generellt hög. Bedömargruppen konstaterar däremot att lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling inom anställningen varierar. Lärarna har dessutom i allmänhet svårt att få tid till egen forskning på grund av hög arbetsbelastning. Högskoleverket instämmer i bedömargruppens rekommendation att lärare bör ges förbättrade möjligheter till forskning och kompetensutveckling inom anställningen.

Anpassning till 1998 års forskarutbildningsreform

Bedömargruppen lyfter i sin rapport ett antal frågeställningar som direkt eller indirekt har anknytning till den forskarutbildningsreform som genomfördes år 1998. Ett exempel är den ökade tidspress doktoranderna upplever. De insatser som gjorts för att anpassa forskarutbildningen till den nya reformen förefaller inte tillräckliga. Denna problematik diskuteras i Högskoleverkets rapport, *Doktorandspegeln* (Högskoleverkets rapportserie 2003:28 R), där doktorandernas erfarenheter av forskarutbildningen redovisas. Även i den rapporten vitt-

nar doktoranderna om en pressad arbetssituation och att ytterligare åtgärder behövs för en anpassning till 1998 års forskarutbildningsreform.

Det doktoranderna också efterfrågar är tydlighet. Rutiner, krav och förväntningar bör finnas dokumenterade och lättillgängliga för doktoranderna. Den särskilda handbok för forskarutbildningen som tagits fram vid Umeå universitet lyfter bedömargruppen som ett gott exempel för andra lärosäten att ta efter. Höskoleverket instämmer i bedömargruppens förslag och menar att tydlig information till doktoranderna är viktig, särskilt sett i relation till den ökade tidspress som doktorander i stor utsträckning upplever.

Bedömargruppen konstaterar i sin rapport att villkoren för de forskarstuderande varierar beroende på vilken finansieringsform de har. Detta är en följd av anpassningen till 1998 års forskarutbildningsreform och har uppmärksammats i flera av Höskoleverkets tidigare utvärderingar. Det framgår av rapporten *Hur har det gått, Höskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2002* (Höskoleverkets rapportserie 2003:21 R, s. 25), som innehåller en samlad analys av de ämnes- och programutvärderingar som genomfördes under 2002. Bedömargruppen lyfter fram Uppsala universitet som ett gott exempel där varje forskarstuderande disponerar ett driftsanslag under utbildningstiden. Höskoleverket instämmer i bedömargruppens uppmaning till mer likartade villkor för doktoranderna oavsett finansieringsform.

Kursvärderingar inom forskarutbildningen

I arbetet med att utveckla forskarutbildningen pekar bedömargruppen på möjligheten att i större utsträckning än idag använda sig av kursvärderingar, där doktorandernas synpunkter tas tillvara. Höskoleverket stödjer bedömargruppens uppmaning och menar att såväl grundutbildnings- som forskarutbildningsstudenter ska ges möjlighet att framföra sina synpunkter på kursen genom en kursvärdering. Höskoleverket kommer under 2004 att sammanställa en antologi innehållande goda exempel på hur universitet och högskolor arbetar med kursvärderingar, inom såväl grund- som forskarutbildningen.

Antagning till forskarutbildningen

Bedömargruppen noterar i sin rapport förekomsten av att forskarstuderande antas som licentiander, som vid Umeå universitet. Höskoleverket ser i sig positivt på den möjligheten som stimulerar till livslångt lärande och som kan ge mindre forskarutbildningsmiljöer möjlighet att få ett större antal deltagare vid forskarseminarierna. Höskoleverket vill samtidigt uppmärksamma universiteten på att det är angeläget att det inte skapas en tvåstegsmodell där studenter regelmässigt först antas till studier för licentiatexamen för att sedan eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen. Höskoleverket understryker att det i alla avseenden bör göras mycket tydligt för studenterna att de vid antagning till licentiatexamen inte är garanterade fortsatt forskarutbildning fram till doktorsexamen.

En annan iakttagelse som bedömaregruppen gjort rör forskarutbildning med en stark koppling till det egna lärosätets grundutbildning och vilka konsekvenser det kan få vid antagning till forskarutbildningen. I Högskoleverkets rapport *Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2002* (Högskoleverkets rapportserie 2003:21 R), konstateras att en nära anknytning mellan grund- och forskarutbildningen kan vara en fördel för att uppnå en snabbare genomströmning men att det även kan begränsa möjligheten för forskarstuderande från andra lärosäten att antas. Högskoleverket instämmer i bedömaregruppens råd att detta är något man bör reflektera över då doktorander generellt sett uppmanas till ökad rörlighet.

Bakgrund till utvärderingen

Utgångspunkter

Utvärderingen av etnologi är en del av det regeringsuppdrag som Höskoleverket arbetar med sedan januari 2001. Uppdraget innebär att samtliga utbildningar för generella examina och yrkesexamina ska utvärderas inom sex år. Utvärderingsuppdraget omfattar såväl grund- som forskarutbildningar. Bakgrunden till uppdraget finns beskriven i regeringens proposition *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan* (Prop. 1999/2000:28). Utvärderingens huvudsakliga syften är att:

- bidra till utbildningarnas och utbildningsanordnarnas egen kvalitetsutveckling
- granska om utbildningarna svarar mot mål och bestämmelser i högskolelagen och högskoleförordningen
- ge information bl.a. till studenter inför deras val av utbildning.

Högskolelagen, högskoleförordningen och universitetens och högskolornas egna mål är utgångspunkter för utvärderingen. De kvalitetsaspekter som ingår i Höskoleverkets utvärderingar är framtagna i samarbete med lärosätena utifrån en tolkning av målen i högskolelagen och högskoleförordningen.

Utvärderingsprocessen

Den utvärderingsmodell som Höskoleverket tillämpar baseras på kollegial bedömning (peer review). Modellen omfattar en självvärdering som utbildningsanordnaren genomför med hjälp av en manual framtagen av Höskoleverket. Därefter gör en grupp ämnessakkunniga personer en extern bedömning, inklusive ett platsbesök i syfte att få kompletterande och fördjupad information. Höskoleverkets kvalitetsaspekter och denna bedömargrupps ämnesspecifika referensramar är viktiga utgångspunkter i bedömningen. Varje utbildning har granskats utifrån samma aspekter, men den bedömning som redovisas i rapporten tar i huvudsak upp de aspekter som bedömargruppen ansett mest angelägna att kommentera för varje enskild utbildning. Till grund för bedömargruppens utlåtande ligger självvärderingsrapporterna, platsbesöken och det kompletterande material som begärts in i form av ett antal slumpvis utvalda C- och D-uppsatser. Bedömargruppen har i vissa fall även ställt kompletterande skriftliga frågor till lärosätena efter platsbesöket.

Bedömargruppens yttrande publiceras i en rapport tillsammans med Höskoleverkets beslut. En tid efter rapportens publicering hålls en återföringskonferens där utvärderingens resultat diskuteras med de berörda lärosätena. En uppföljning av utvärderingen kommer att genomföras inom tre år. Mer

information om det generella tillvägagångssättet finns på Högskoleverkets webbplats: www.hsv.se

Utvärderade utbildningar och avgränsningar

Utvärderingen avser huvudämnena i generella examina, dvs. kandidat- och magisterexamen. En konsekvens av att bara huvudämnena utvärderas, är att utvärderingen endast omfattar de lärosäten som har undervisning i etnologi på lägst kandidatnivå. De utbildningsprogram där etnologi kan ingå med mindre än 60 poäng eller de lärosäten som ger kurser i etnologi på lägre nivåer ingår inte. För att en utbildning ska beröras av utvärderingen krävs också att den bedrivits under så pass lång tid att det finns studenter som läser på lägst C-nivå. Utvärderingen omfattar även forskarutbildning i etnologi.

I utvärderingen av *grundutbildningen* i etnologi ingår Göteborgs universitet, Högskolan på Gotland, Lunds universitet, Mitthögskolan, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet.

I utvärderingen av *forskarutbildningen* i etnologi ingår Göteborgs universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet.

Arbetsprocess

De institutioner (eller motsvarande) som berörs av utvärderingen genomförde en självvärdering under våren 2003 och bedömargruppens platsbesök, en dag per lärosäte, ägde rum under våren och hösten 2003. Vid platsbesöken samtalande bedömargruppen med representanter för institutions- och utbildningsledningen, fakultetsledningen eller motsvarande, lärare och studenter från olika utbildningsnivåer. Vid platsbesöken medverkade fyra–fem ledamöter i bedömargruppen tillsammans med en representant från Högskoleverket. I december 2003 gavs institutionerna (eller motsvarande) möjlighet att kommentera de beskrivande delarna av bedömargruppens rapport.

Bedömargruppens sammansättning

Utvärderingsuppdraget har genomförts av en grupp ämnessakkunniga som rekryterades utifrån förslag som inkommit från lärosätena. Bedömargruppen bestod av en ordförande och fyra ledamöter varav en doktorandrepresentant och en studeranderepresentant.

I bedömargruppen ingick ordförande Jóan Pauli Joensen, professor i etnologi vid Färöarnas universitet; Torunn Selberg, professor i folkloristik vid Universitetet i Bergen; Ulrika Wolf-Knuts, professor i folkloristik vid Åbo Akademi; Malin Svensson, studerande vid Uppsala universitet och Jan Turtinen, doktorand vid Stockholms universitet.

Bedömargruppens ledamöter har inte deltagit i granskningen av utbildningar vid det egna lärosätet.

Projektledare för utvärderingen var Karin Järplid Linde (från augusti 2003) och Britta Seeger (till juli 2003) vid Högskoleverket.

BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Missiv

Till Högskoleverket

2004-03-10

Reg.nr 643-3854-02

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i etnologi vid svenska universitet och högskolor

Högskoleverket genomförde år 2003 en utvärdering av grund- och forskarutbildning i ämnet etnologi. För utvärderingen utsågs en extern bedömaregrupp bestående av:

Professor Jóan Pauli Joensen, Färöarnas universitet, ordförande

Professor Torunn Selberg, Universitetet i Bergen

Professor Ulrika Wolf-Knuts, Åbo Akademi

Studering Malin Svensson, Uppsala universitet

Doktorand Jan Turtinen, Stockholms universitet

Vi grundar vår bedömning på dels den information och de intryck vi fått från utbildningsanordnarnas självvärderingar med bilagor, dels platsbesöken där vi samtalat med företrädare för studenter, lärare, institutions- och utbildningsledning samt fakultetsledning eller motsvarande.

Härmed överlämnas vår rapport till Högskoleverket.

För bedömaregruppen

Jóan Pauli Joensen
ordförande

Bedömargruppens utgångspunkt för granskningen

Ämnet etnologi

Enligt bedömargruppens uppfattning är etnologi ett universitetsämne där man både i ett historiskt och samtida perspektiv studerar människors eller grupper skiftande kulturella uttrycksformer genom hermeneutiskt influerade arbetsätt. Den roll folk ger det förflutna i nutiden är till exempel ett viktigt delområde, men lika betydelsefull är dagens populärkultur. Också ämnets historia och utveckling uppmärksammas. Etnologi är dels nationell, dels internationell och fokuserar på kulturell mångfald och variation. Etnologer ser människan som en kulturskapad och en kulturskapande varelse och både materiella och mentala uttrycksformer är etnologiska studieobjekt.

Etnologin präglas av en mångfald teorier och en allsidig empiri hämtad i arkiv eller genom fältarbete, exempelvis intervjuer och deltagande observationer. Även massmedia utgör en källa för etnologisk forskning. Kvalitativa metoder dominerar och målet är att via materialet kunna tolka och förstå människan och hennes kulturella förutsättningar. Reflexivitet och etisk medvetenhet är centrala begrepp i etnologisk forskning. Etnologen kan med sitt historiskt vinklade ”nedifrån- och inifrån-perspektiv” fungera som fruktbringande samarbetspart i de flesta humanvetenskapliga forsknings- och utvecklingsprojekt. Begrepp som jämlikhet, jämställdhet och makt är betydelsefulla.

God utbildning i etnologi

Som all annan universitetsutbildning präglas god utbildning i etnologi av såväl tillräckliga resurser och etablerade strukturer och rutiner för undervisning som av tillräckliga lärarresurser i förhållande till antalet studenter, undervisningens omfång och form. Formerna för undervisning och examination ska vara anpassade till utbildningsmålen och kraven på studenternas prestationer ska vara rimligt satta. Kursmål, prestationskrav och uppgifter bör formuleras tydligt i skrift för varje kurs och varje nivå. Etnologens roll i samhället och på arbetsmarknaden bör ständigt framhävas.

Lärarna

Ett grundläggande kvalitetskrav är att lärarna har tillräcklig kompetens i förhållande till undervisningens innehåll och mål. All universitetsutbildning bör vara forskningsanknuten och, enligt högskolelagen, vila på vetenskaplig grund. Varje lärare bör beredas reella möjligheter att inom ramen för sin tjänstgöring både planera och genomföra forskningsprojekt. Lärarnas erfarenhet av och möjlighet till forskning och kompetensutveckling uppfattas

som grundläggande förutsättningar för god universitetsundervisning. Minst en professor och två lärare som har disputerat bör finnas vid varje etnologisk institution, annars blir såväl kontinuitet som planering inom forskning, undervisning och all annan verksamhet lidande.

Lärarnas ämnesmässiga och pedagogiska skicklighet bör utvecklas och utnyttjas i föreläsningar, gruppundervisning, diskussioner, seminarier och enskild handledning så att undervisningen ger djup och bredd.Handledarressurser och rutiner för snabb återkoppling på studenternas och de forskarstuderandes insatser bör utvecklas. Det bör vara klart vad studenter respektive forskarstuderande och handledare kan förvänta sig av varandra. Riktlinjer för utbildningens upplägg och genomförande bör finnas som klargör förhållandet mellan kurser och skriftliga arbeten, även avhandlingsarbetet. Litteraturlistorna bör ta upp både nationell och internationell litteratur, som stimulerar studenterna till kontinuerliga studier och till fördjupning inom ett eller flera områden. Varje kurs, liksom utbildningen som helhet, bör utvärderas kontinuerligt. Lärarna bör vinnlägga sig om att hålla så kort avstånd som möjligt till de studerande på grund- och forskarutbildningsnivå och alla bör lära sig att samarbeta mellan de olika utbildningsnivåerna.

Studenterna

Ämnet bör anstränga sig att rekrytera studenter med tillräcklig motivation att lära sig etnologiskt tänkande. Dit hör att utveckla sin associativa förmåga så att ansatsen blir eklektisk och sökarljuset blir rörligt. De som studerar etnologi bör också kunna diskutera etnologiskt relevanta och aktuella teman. Studenterna bör lära sig att problematisera hur man beskriver sina iakttagelser och insikter. Behovet av övningar i att skriva vetenskapligt och tydligt kan inte nog understrykas.

Rutiner för studentinflytande måste finnas i samtliga universitetsorgan. De bör vara organiserade på ett tillfredsställande sätt så att studenterna deltar i det förändrings- och utvecklingsarbete de berörs av.

Forskarutbildningen

Forskarutbildningen bör ses som en vidareutveckling av de forskarstuderandes analytiska förmåga, självständighet, förtrogenhet med teori och metod samt förmåga att utföra ett större vetenskapligt arbete. En viktig förutsättning är goda handledare som intresserar sig för sina doktorander. Forskarstudenterna bör få undervisa, dels för sin egen mognads skull, dels för att de och studenterna på grundnivån ska lära känna varandra och få ut så mycket som möjligt av varandras erfarenheter och kunskap. De forskarstuderande bör ges rimliga möjligheter att delta i konferenser, utveckla nätverk och knyta internationella kontakter. Även de forskarstuderande måste få utöva medinflytande på sina studier och på institutionens arbete.

Samverkan och internationalisering

En god akademisk undervisnings- och forskningsmiljö präglas av vilja till samverkan både nationellt och internationellt. Såväl studenter som forskarstudierande bör få möjlighet till internationellt utbyte och vistelse vid universitet i utlandet. I detta sammanhang kan med fördel lärarnas internationella kontakter komma studenterna till godo vid sidan av etablerade nätverk. God utbildning i etnologi bör också innebära att de som studerar på grund- och forskarutbildningsnivåerna är välorienterade i hur etnologisk forskning bedrivs utanför Sverige. Samarbete och utbyte med det omgivande samhället i andra institutioner, medier, museer, nätverk, potentiella avnämare etc. är självklara mål och bör poängteras. Där finns studenternas framtida arbetsplatser och det utgör etnologens forskningsmaterial och empiri.

Utbildningens innehåll

En god universitetsutbildning ska leda till att de studerande får god kännedom om vad som är centralt i deras disciplin. Den som studerar etnologi bör tillsammans med grundläggande etnologiska begrepp få baskunskap i och en helhetsuppfattning om sitt ämne, dess historia och förutsättningar. De vetenskapliga metoderna intar en särställning, dels som identitetsmarkörer, dels, och främst, som kunskapsmål. Den studerande bör lära känna olika metoder och materialkategorier, också arkivmaterial, kritiskt kunna ta ställning till dem och få praktisk erfarenhet av dem. Det motsvarande gäller teoretiska perspektiv; undervisningen bör läggas upp så att studenterna tillägnar sig teoretisk kunskap och färdighet att tillämpa denna i konkreta studier. Strävan att problematisera, diskutera och argumentera bör genomsyra hela utbildningen. Studenterna bör så tidigt som möjligt lära sig att självständigt genomföra vetenskapliga arbetsuppgifter och att författa akademisk text.

En god utbildning i etnologi bör fokusera på fältarbete, i form av exempelvis intervjuer, deltagande observationer, i arkiv, bibliotek, museer eller inom massmedia. Exkursioner utgör en självklar del av god utbildning i etnologi. Fältarbetet bör vara integrerat i hela utbildningen. Likaså bör man som etnolog lära sig att problematisera hur man ska beskriva det material fältarbetet resulterat i. Här måste man särskilt träna etiskt tänkande och en reflexiv hållning.

Arbetsmodeller och infrastruktur

För studenter på alla nivåer, också forskarstudierande, är strukturer och resurser viktiga. De ska erbjudas goda arbetsmodeller och drägliga förhållanden vad gäller arbetsplatser, datorutrustning, utrustning för fältarbete och dokumentation med mera. Det är viktigt att ett gott socialt klimat råder på institutionen, det minskar den negativa konkurrensen mellan lärarna och kan öka den positiva konkurrensen mellan de studerande. Bibliotek, biblioteksfaciliteter och undervisningslokaler bör vara funktionella. De studerande bör kunna se institutionerna som sina ämnesmässiga hem. Det behövs tillräckliga resurser

och etablerade administrativa strukturer för att man ska kunna säkra all verksamhet och service generellt.

Effektiv användning av tid och pengar i all ära, men trots att snabb genomströmning på alla nivåer givetvis är viktig får det inte gå ut över den kunskapsmässiga kvaliteten hos dem som utexamineras som etnologer.

Nordiska aspekter

Då bedömargruppen är sammansatt av företrädare för Finland, Färöarna, Norge och Sverige är det intressant att lämna synpunkter på ämnet etnologi ur ett nordiskt perspektiv. Ämnet är företrätt vid ett tjugotal universitet och högskolor i hela Norden; som ett separat universitetsämne, som en särskild institution eller som en del av ett utbildningsprogram. Varje lärosäte har profilerat sig på sitt sätt enligt nationella behov och förväntningar inom den högre utbildningen, i samhället och i relation till existerande internationella kontakter. I Finland, på Island och i Norge är folkloristiken ett särskilt universitetsämne. Så förhöll det sig också i Danmark fram till år 2000, då ämnet avskaffades tillfälligt. Där är etnologi fortfarande ett universitetsämne men utan den folkloristiska dimension som finns i Sverige, där de två ämnena är integrerade. På Färöarnas Universitet ingår folkloristiken i nordistiken medan etnologin inordnats i historieämnet, som har en etnologisk profil. I Norge har etnologi och folkloristik varit två särskilda universitetsämnen med placering inom samma institution. På grund av en större universitets- och studiereform är emellertid ämnena sedan 2002 respektive 2003 sammanslagna under paraplydisciplinerna "kulturvetenskap" vid universitetet i Bergen, och "kulturhistorie" vid universitetet i Oslo. Etnologi och folkloristik ingår därigenom på olika kurser inom ramen för disciplinerna "kulturvetenskap" och "kulturhistorie".

I nästan fyrtio år, sedan slutet av 1950-talet fram till mitten av 1990-talet, fanns Nordiska institutet för folkdiktning med centrum först i Köpenhamn, senare i Åbo. Inom ramen för institutets verksamhet anordnades seminarier för både universitetslärare och arkivpersonal. 1997 ersattes institutet av Nordiskt nätverk för folkloristik som upphörde 2001. Både institutet och nätverket gav ut ett flertal böcker. Även studenterna inom Norden har ett gott samarbete inom NEFA (Nordisk etnologisk folkloristisk arbetsgrupp) som funnits sedan mitten av 1960-talet och fortfarande anordnar fältkurser och seminarier. Regelbundet samlas också universitetslärare, forskare och forskarstuderande till nordiska etnolog- och folkloristkongresser. Förutsättningarna för ett gott ämnesmässigt samarbete inom Norden finns således. Det bör upprätthållas och intensifieras för att de stora resurser som finns för forskning inom Norden också ska tillfalla etnologerna.

Generella intryck

Den svenska etnologiutbildningen håller god kvalitet

Utbildning i etnologi till lägst kandidatexamensnivå förekommer vid sammanlagt åtta universitet och högskolor. Ämnets storlek varierar mellan lärosätena; alltifrån en mindre verksamhet vid en flerämnesinstitution till stora etnologiinstitutioner med lång utbildnings- och forskningstradition.

Bedömargruppen vill inledningsvis betona etnologins starka ställning. Ämnet har en stark identitet och framstår som väletablerat. Vid flertalet lärosäten understryks efterfrågan på etnologisk kunskap och etnologiska perspektiv inom andra utbildningar och ämnesområden. Vid exempelvis Mitthögskolan är etnologi integrerat i lärarutbildningen, och vid flera universitet och högskolor – däribland Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet – har etnologi en framträdande roll inom genusforskningen. Vid Södertörns högskola preciseras att etnologisk kunskap efterfrågas av både humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen – här framhålls etnologi som ett ämne som på många sätt har en överordnad och sammanhållande roll i relation till andra ämnesområden. Särskilt efterfrågas ämnets infallsvinkel mot aktuella teman som etnicitet och mångkulturalitet. Etnologer vid Lunds universitet bidrar med ett etnologiskt perspektiv i flera tvärvetenskapliga projekt där även ämnen som ligger långt från etnologin ingår, som medicin och ekonomi.

Etnologi är ett ämne med många studenter, sett i ett nordiskt sammanhang. Liksom i andra ämnen är studentantalet störst på A-nivå, varefter studentgrupperna halveras för varje nivå. Bedömargruppen anser att grund- och forskarutbildningen ger de studerande god kritisk skolning, god förmåga att hantera och analysera material, kapacitet att argumentera och tillfredsställande färdigheter i muntlig och skriftlig framställning. En genomläsning av ett antal slumpvis utvalda examensarbeten på C- och D-nivå stöder intrycket av att grundutbildningen håller god kvalitet. Institutionerna har välmeriterade lärare med hög akademisk kompetens. Kontakten mellan lärarna och de studerande är god.

När det gäller inriktning eller profil kan bedömargruppen inte se att de olika utbildningarna skiljer sig från varandra i någon större utsträckning. En inriktning mot nutid dominerar, och teman som mångkulturalitet, genus och makt framhävs med olika betoning i flertalet utbildningar. Även ett folkloristiskt perspektiv framhålls av flera institutioner, dock utan specifikation av vilket eller vilka folkloristiska tema eller teman som är i fokus. De klagör inte heller hur det folkloristiska perspektivet relateras till det (post)moderna samhället, mångkulturalitet, genus och makt.

Nordisk utblick

Bedömargruppen består av sakkunniga från Norden. De allmänna intryck av ämnet som framförs har därmed ett nordiskt perspektiv.

I nordiska sammanhang är svensk etnologi ett stort och välrespekterat ämne som har haft och har stort inflytande. Antalet studenter har sjunkit under de senaste åren, men jämfört med övriga Norden utbildar de svenska lärosätena långt fler studenter i etnologi både inom grund- och forskarutbildningen. Ämnet har också många forskare, och den omfattande forskning som utförs – inte minst av doktorander – är ofta projektbaserad och externt finansierad.

Teorier, perspektiv och problemställningar inom etnologi och folkloristik är internationella. Det är bedömargruppens intryck att etnologiutbildningen i Sverige har en betydande nationell inriktning jämfört med övriga nordiska länder, och vid några institutioner också en tydlig lokal profil. Ett nordiskt och internationellt perspektiv saknas på flera håll. Bedömargruppen anser att det ingår för lite undervisning om den etnologiska forskning som bedrivits och bedrivs utanför Sverige.

Grundutbildningen

Den etnologiska utbildningen har förändrats från att tidigare ha varit riktad mot museer och arkiv till att idag mer problematisera aktuella frågeställningar som till exempel genus och mångkulturalitet. Kritiskt tänkande prioriteras – inte faktakunskap. Den student som önskar få en yrkesutbildning av traditionell etnologisk karaktär måste komplettera ämnet med museologi, arkivkunskap och dylikt. Studenterna framhåller att ämnet ger *bildning* framför *utbildning*. Många understryker att studierna varit utvecklande för dem och att de lärt sig att med kritisk blick betrakta och granska det samhälle de är en del av.

Intressanta och lovvärda initiativ till att ge grundutbildningen yrkes- och arbetslivsinriktning på delvis nya sätt, finns vid några lärosäten. D-kursen vid Göteborgs universitet är forskningsförberedande, men förbereder även studenterna för inträde i arbetslivet. I kursen ingår bland annat avnämmarkontakter och möjlighet till uppsatsarbete på uppdrag av dessa. Det nystartade fyraåriga *kulturanalysprogrammet*¹ vid Umeå universitet är en mer tydligt yrkesinriktad utbildning där etnologisk kulturanalys kombineras med bland annat projektledning, informationssökning, olika presentationsformer och praktik. Ytterligare en variant är de kortare kurser vid universiteten i Stockholm och Lund som även vänder sig till olika kategorier av yrkesverksamma.

Vid flera institutioner genomförs ett starkt pedagogiskt arbete inom grundutbildningen och stor vikt läggs vid pedagogisk utveckling och utbildning för

1. Kulturanalysprogrammet ingår formellt inte i utvärderingen då utbildningen startade så sent som höstterminen 2002, och därmed endast pågått i drygt två terminer vid tidpunkten för utvärderingen.

lärarna. Särskilt vid Lunds universitet och vid Högskolan på Gotland har bedömargruppen funnit exempel på pedagogiskt nytänkande och experimenterande. Vid Högskolan på Gotland och vid Umeå universitet satsar man något mera på studenterna genom att de får ett större antal undervisningstimmar än på andra håll i landet. Vid alla grundutbildningar, främst på B-nivå, framstår fältkurser i en eller annan form som grundläggande. Beroende på ekonomi eller ekonomiska prioriteringar har man vid några lärosäten valt att förlägga fältkurser till annan ort, medan man på andra håll arrangerar fältkurser vid den egna utbildningsorten.

Vid samtliga institutioner har studenterna framhållit att de har tät kontakt med sina lärare, som är närvarande och tillgängliga. Formella utvärderingar görs vid alla institutioner i samband med att kurser avslutas. Utvärderingar under kursens gång förekommer dock inte. Studenterna framhåller att utvärderingarna tas på allvar men att återkopplingen av utvärderingsresultaten varierar. Vid några lärosäten, särskilt Högskolan på Gotland och Lunds universitet, är återkopplingen till studenterna särskilt väl utvecklad och ambitiös.

Goda exempel:

- Yrkes- och arbetslivsanknytningen i D-kursen vid Göteborgs universitet och i *kulturanalysprogrammet* vid Umeå universitet.
- Experimentell, nyskapande pedagogik och pedagogisk utveckling, särskilt vid Högskolan på Gotland och Lunds universitet.
- Uppmuntran till högskolepedagogisk utbildning för lärarna, särskilt vid Lunds universitet.
- Fältkursernas givna och centrala roll vid samtliga lärosäten.

Forskarutbildningen

Konsekvenser av 1998 års reform

Doktoranderna har en mer kritisk inställning till utbildningen än de som studerar på grundutbildningen. Som naturligt är, står de för en reflekterande och kreativ kritik. Framför allt uppfattar bedömargruppen att doktoranderna efterfrågar *tydlighet* i utbildningen. Reformen från 1998 har skapat dilemman som handlar om relationen mellan effektivitet och ämnesutveckling, mellan krav på självständigt arbete och önskan om tydlig struktur och handledning.

Forskarseminarierna har vid flera lärosäten med tiden fått lägre besöksfrekvens och till en del mist karaktären av högre seminarium för alla forskare och forskarstuderande vid institutionen. Doktoranderna har inte längre tid att intressera sig för och diskutera allmänna etnologiska problemställningar, eftersom de numera på grund av tidspress är starkt inriktade på det egna avhandlingsarbetet. Vid några institutioner har forskarseminarierna mer eller mindre blivit till seminarier där de olika avhandlingarnas kapitel diskuteras – de utvecklas till skrivkurser eller textlaboratorier.

Insatser har vid flera lärosäten gjorts för att anpassa och förändra forskarutbildningen, men det är uppenbart att den bör bli föremål för ytterligare översyn inom universiteten, särskilt i relation till 1998 års reform. Bedömargruppen anser över huvud taget att rutiner, krav och förväntningar bör bli tydligare inom forskarutbildningen. Här kan handboken för forskarutbildningen vid Umeå universitet framhållas som utmärkt och något som andra institutioner bör ta efter. Vidare bör de individuella studieplanerna användas mer aktivt som ett flexibelt men styrande instrument – men med kravet om självständighet i behåll. Doktoranderna bör också ges en ordentlig introduktion till studierna. Bedömargruppen rekommenderar även att man bättre utnyttjar de handledarkurser som enligt regleringsbrev ska erbjudas.

Bedömargruppen vill också betona vikten av ett mer kontinuerligt utvärderings- och utvecklingsarbete av forskarutbildningen, till exempel genom kursvärderingar. Ett bestående intryck är att grundutbildningen i detta hänseende ägnas långt större uppmärksamhet. Bedömargruppen ser resurstilldelningssystemet som *en* möjlig bidragande orsak till att forskarutbildningen ges lägre prioritet. Stor kraft ägnas åt att utveckla den mer inkomstgenererande grundutbildningen och till att locka studenter till ämnet. Lärarnas tid räcker därmed inte till för att revidera forskarutbildningen.

Olika villkor för olika forskarstuderande

De forskarstuderandes villkor varierar beroende på om finansieringen utgörs av fakultetsanslag, stipendier eller projektmedel. De som får stipendier och projektmedel har ofta mer forskningsmedel att disponera för resor, litteratur, fältarbete och till och med utlandsvistelser, än de som har små eller inga driftsanslag. Bedömargruppen rekommenderar att doktoranderna får mer likartade villkor och likartat ekonomiskt stöd för att driva sina avhandlingsprojekt. Så är till exempel fallet vid Uppsala universitet där varje forskarstudent har en viss summa pengar att disponera under studietiden.

Underlaget för antagning till forskarutbildningen varierar mellan de olika lärosätena; vid vissa institutioner antas doktoranderna på grundval av C- och D- uppsatsernas kvalitet, på andra spelar en skiss till avhandlingsprojektet större roll. Bedömargruppen rekommenderar en mer sammanvägd bedömning av uppsats och skiss samt en enhetlig praxis. Om doktorander antas med enbart C- och D-uppsatserna som underlag, kan det leda till att de måste ägna alltför stor del av utbildningstiden åt att formulera sina forskningsproblem. Detta är problematiskt eftersom kravet på effektivitet i utbildningen har ökat.

En eller två handledare?

Många forskarstuderande önskar möjlighet till biträdande handledning. Vid flera lärosäten är denna fråga källa till stor frustration. Praxis varierar: vid några institutioner är det etablerad praxis med två handledare, vid andra finns en betydande osäkerhet bland doktoranderna om vilka rättigheter de har i

frågan, samt även vilka rättigheter de har när det gäller att byta handledare. Oklarhet råder också om möjligheten till biträdande handledning beror på dålig ekonomi eller på ovilja vid institutionen. Bedömargruppen anser att den praxis som institutionen önskar följa måste tydliggöras och motiveras. Därvid bör man också överväga den möjliga negativa effekten av att ha två handledare, som kan ha motstridiga åsikter.

Internationalisering och samverkan mellan doktorander

Liksom på grundutbildningen är möjligheterna till internationellt utbyte okända, små eller obefintliga. Vid Umeå universitet har några doktorander själva tagit initiativ till utlandsvistelser, men de kontakter och nätverk de utvecklat har inte tagits tillvara vid den egna institutionen. Det är bedömargruppens uppfattning att möjligheter till internationellt utbyte, nätverksbyggande och dylikt för forskarstuderande bör utvecklas och stödjas vid samtliga utvärderade utbildningar.

De forskarstuderande framhåller de årliga nationella doktoranddagarna som mycket givande. De bör prioriteras av institutionerna så att samtliga doktorander får ekonomiska möjligheter att delta. Samarbetet mellan Stockholms universitet, Södertörns högskola och Uppsala universitet, med gemensamma kurser och möten för doktorander är ett utmärkt initiativ som värderas högt. Dessa aktiviteter bör stimulera till vidare tankar om utökad nationell samverkan inom etnologi, kanske också i form av nationella forskarskolor.

Goda exempel:

- Doktorandhandboken vid Umeå universitet.
- Umeådoktorandernas initiativ till internationellt utbyte och internationella kontakter.
- De nationella doktoranddagarna.
- Samarbetet mellan forskarutbildningarna vid Stockholms universitet, Södertörns högskola och Uppsala universitet.

Nutidsperspektivet dominerar

De flesta institutioner lägger vikt vid nutidsperspektiv som en del av ämnets profil. Nutidsperspektivet återspeglas i metodkurserna och ofta även i val av tema för uppsatserna. I metodkurserna läggs i varierande grad vikt vid intervjuer och observationer, och det är bedömargruppens intryck att de också är de mest använda metoderna i uppsatserna. Lärarna framhåller kontakten med olika arkiv som god. Studenterna får undervisning i användandet av arkivalier och det betonas att sådant material kan användas i uppsatserna. Vid Lunds universitet har etnologiska avdelningen en nära relation till Folkliksarkivet, vars arkivalier ofta används i övningsuppgifter och uppsatser.

I detta samarbete är det också viktigt att både undervisning och forskning producerar material till arkivet, exempelvis i form av B-studenternas intervjuer och observationer från fältarbetskursen. Liknande samarbete kan också förekomma vid andra institutioner, men inte i lika stor omfattning. Bedömargruppen fick vid platsbesöken dock uppfattningen att det är nutidsmaterial som (outtalat) förväntas användas i uppsatserna och att arkivmaterial spelar en underordnad roll.

Litteraturlistorna upptar huvudsakligen litteratur av nyare datum. Sällan läses historisk litteratur eller litteratur av äldre forskare. Även ämnets historia ges föga utrymme. Bedömargruppens uppfattning är att den är viktig för ämnesidentiteten.

Även om nutidsperspektivet präglar ämnet, betonar många institutioner det historiska perspektivet, eller ämnets historiska dimension. Detta framgår dock inte tydligt av det grundmaterial som bedömargruppen haft till sitt förfogande. Bedömargruppen anser att fokus på nutiden varken bör eller behöver utesluta en historisk dimension i ämnet etnologi.

Svensk etnologi skiljer sig från resten av Norden genom att folkloristik integrerats i etnologi. I Norden i övrigt har folkloristik varit och är ett eget ämne, och generellt framstår folkloristik som ett ämne med starkare förankring i övriga nordiska länder (utom i Danmark där det sedan något år inte finns som eget ämne). Folkloristikens plats inom etnologin varierar mellan de svenska lärosätena. Flera institutioner betonar att folkloristik är en del av ämnets profil, men i likhet med den historiska dimensionen är detta inte nödvändigtvis tydligt i det material som ligger till grund för bedömningen, utom möjligen vad gäller Högskolan på Gotland. Diskussioner vid enskilda lärosäten har också visat att folklore uppfattas mycket snävt: förr, på landet, gamla gummor.

Teman som genus, makt och mångkulturalitet framstår närmast som självklara, och reflektion över eller debatt om varför just dessa teman betonas återspeglas knappast i kursbeskrivningar och litteraturlistor. I ett ämneshistoriskt perspektiv har etnologi alltid handlat om kulturell variation; om olika gruppers kultur, om lokala och regionala kulturer, om kulturella gränser osv. På detta sätt har mångkulturalitet funnits närvarande i det etnologiska perspektivet men det saknas en diskussion om vad som skiljer ”mångkulturalitet” från ”kulturell variation”.

Kritiska synpunkter:

- Den historiska dimensionen och den folkloristiska aspekten framstår som otydliga.
- Ämneshistoria och ämnesdiskussion bör ges större utrymme.

Lärarnas forskningsmöjligheter och kompetens

Den tid som avsätts till forskning och kompetensutveckling inom framför allt lektorers och adjunkters anställningar varierar. Det måste framhållas att forskning inte bara är en rättighet, utan också en skyldighet som det ska finnas utrymme för. Lärarnas tid till forskning inom anställningen kan vara obefintlig eller så lite som fem procent, och även om utrymmet oftast är större på pappret finns inte praktiska möjligheter att forska på grund av hög arbetsbelastning och svag ekonomi. Merparten av forskningen är således projektforskning och mycket av lärarnas tid går åt till att söka externa forskningsmedel. Det verkar också vara av betydelse för ämnets anseende vid det egna lärosätet att ”dra in mycket forskningsmedel”. Att detta leder till att projektforskning utvecklas på bekostnad av mer långsiktig forskning problematiseras föga, men det ligger också utanför bedömargruppens mandat att diskutera och bedöma detta. Högre utbildning ska vara forskningsbaserad och därför är det nödvändigt att lärarna har en avsevärd del av sin arbetstid avsatt till forskning.

Professorernas villkor varierar högst väsentligt både mellan och inom lärosätena. Bedömargruppen menar att dessa bör utjämnas, och ser ett ordentligt tilltaget forskningsutrymme inom anställningen för professorer som en självklarhet.

Vidare anser bedömargruppen att det för att säkra utbildningens kvalitet, både i fråga om bredd och djup, bör finnas två disputerade lärare och en professor i ämnet vid varje institution.

Kritisk synpunkt:

- Då lärarnas årsarbetstid fastställs i lokala avtal vid varje lärosäte, finns det stora variationer i lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling inom anställningen. SULF (Sveriges universitetslärarförbund) rekommenderar att minst 30 procent av den sammanlagda årsarbetstiden ska kunna ägnas åt forskning. Bedömargruppen uppfattar detta som ett minimum.

Bristande ekonomiska resurser

Ekonomi är sårbar vid flera institutioner, antalet studenter i etnologi har under de senaste åren sjunkit vid de flesta lärosäten. Detta innebär mindre tid för undervisning, samtidigt som studenterna önskar flera undervisningstimmar, seminarier och gästföreläsare. Bristande ekonomiska resurser har också lett till att man måste göra avkall på det utbud som man anser vara viktigt, till exempel att hålla fältkurser utanför den egna utbildningsorten. Vidare har medel till exkursioner inte kunnat prioriteras. Vid några institutioner har man tvingats reducera lärarnas möjligheter till pedagogisk utveckling och utbildning, medan detta på andra ställen prioriterats högt trots begränsade ekonomiska resurser, till exempel vid Lunds universitet.

Att den ekonomiska resurstilldelningen i så hög grad följer antalet studenter tycks leda till att en del av anslagen måste användas till att rekrytera studenter. Resurstilldelningssystemet förefaller även få till följd att forskarutbildningen inte ges samma utrymme då lärarnas tid och kraft, av ekonomiska skäl, i högre utsträckning läggs på grundutbildningen.

Studentgruppens sammansättning

Inom humaniora domineras utbildningen av kvinnor; ju lägre nivå, desto flera kvinnliga studenter. Könsfördelningen jämnar ut sig något vid forskarutbildningen och ännu mer på lärarnivå, med en viss variation mellan lärosätena. Vid de flesta lärosäten är man uppmärksam på detta och önskar en jämnare fördelning mellan manliga och kvinnliga studenter. Vid platsbesöken vid Lunds universitet och Mitthögskolan framkastades tanken att det är ämnets inriktning på bildning snarare än utbildning som är en orsak till den ojämna könsfördelningen utifrån uppfattningen att män prioriterar det senare. Framgångsrika initiativ till att åstadkomma en jämnare könsfördelning är kurserna i musiketnologi och populärkultur vid Umeå universitet.

Man lägger också vikt vid att locka till sig studenter från så kallade studieovana miljöer. Bedömargruppen uppfattar detta som en politisk term och ett politiskt önskemål, men ur etnologisk synvinkel är beteckningen värd att fundera över. Uttrycket verkar ur en icke-svensk synvinkel diskriminerande och skapar speciella förväntningar. Vid det lärosäte som i självvärderingen särskilt framhöll rekrytering från studieovana miljöer träffade bedömargruppen studenter som uttryckte önskemål om högre ställda utbildningskrav och om en tydligare skillnad mellan studier på gymnasie- och högskolenivå.

Majoriteten av studenterna har svensk bakgrund, men det är ett uttalat önskemål att rekrytera studenter med annan etnisk bakgrund än svensk. Trots att undervisningen lägger stor vikt vid mångkulturalitet uttrycker en student med icke-svensk bakgrund åsikten att etnologi är ett svenskt ämne för svenska studenter. Etnologi är ett ämne som (outtalat) kräver förkunskaper om svensk kultur och svensk historia. Detta är värt att reflektera över i relation till ämnets svenska profil.

Profiler och information om ämnet

Grundutbildningarnas olika profiler är svåra att skilja från varandra. Det skulle vara berikande för ämnet om institutionerna sökte en tydligare profilering. Musiketnologi vid Umeå universitet, som kan läsas till D-nivå och även ger behörighet till forskarutbildningen, är ett intressant undantag. En profilering skulle inte bara ge den svenska etnologin större mångfald, utan också kunna leda till att det internationella inslaget blir större. Den kurslitteratur som används vid flertalet av de utvärderade utbildningarna domineras av verk författade av svenska etnologer.

Åtskilliga studenter hävdar att de hade vaga kunskaper om ämnet före studierna. Större vikt vid information om etnologi som ämne är önskvärd, vilket lärosätena bör avsätta särskilda medel för.

Studenterna på grundutbildningen har också genomgående framhållit att det inte alltid är så lätt att veta vad etnologistudierna leder till. Uppföljning av vad studenter arbetar med efter avslutad utbildning förekommer i mycket begränsad omfattning. Bedömaregruppen anser att information om framtida yrkesmöjligheter bör komma studenterna till del, och att relevansen av etnologisk kunskap bör framhållas och diskuteras i utbildningen.

Goda exempel:

- Musiketnologi vid Umeå universitet.

Internationalisering

Etnologi och särskilt folkloristik är nordiska och internationella ämnen, och bedömaregruppen ser det som viktigt att detta får genomslag inom både grund- och forskarutbildningen. Ämnets starkt svenska profil gör inte behovet mindre.

I en tid med ökande krav på internationalisering vid universitet och högskolor, och om man med det avser internationell inriktning i litteratur och kurser, är den nordiska och internationella inriktningen svag inom ämnet. Om man med internationalisering avser studenternas möjligheter till utbyte med utländska universitet är den ännu svagare. De möjligheter som finns, utnyttjas dessutom i liten omfattning. Kunskapen om de utbytesprogram som finns, förefaller heller inte vara särskilt stor, vare sig på grund- eller forskarutbildningsnivå. Inte heller förekommer exkursioner utanför Sverige. Om man med internationalisering menar förståelse för andra kulturer är ansatsen bättre, i den mån förståelsen gäller mångkulturaliteten innanför Sveriges gränser.

Generella rekommendationer

Statsmakterna

- De ekonomiska resurserna för grundutbildning och forskarutbildning i humaniora bör ökas.
- Möjligheter till ökad nationell samverkan inom forskning och utbildning bör utvecklas. Nationella forskarkurser och forskarskolor bör övervägas.

Lärosätena

- Lärarna måste få mer tid till forskning och kompetensutveckling inom ramen för anställningen. Lärosätenas arbetstidsavtal bör förbättras så att minst 30 procent av den sammanlagda årsarbetstiden kan ägnas åt forskning.
- Resurser behöver avsättas till att rekrytera studenter till ämnet.

Fakulteter eller motsvarande

- Minst en professor bör finnas vid varje institution.
- Minst två disputerade lärare bör finnas vid varje institution.

Institutioner och enheter

- Internationaliseringen bör utvecklas.
- Ämnets profil bör vidgas från det lokala och nationella till det nordiska och internationella.
- Villkoren för doktorander med olika anställningsförhållanden bör utjämnas.
- Forskarutbildningen är i behov av översyn.
- Handledare på forskarutbildningen bör genomgå handledarutbildning.
- Ämnet behöver mer nationell samverkan. Ämneskonferenser bör arrangeras regelbundet.
- Arkiven bör utnyttjas mer i undervisningen.
- Folkloristiken, det historiska perspektivet och ämnets historia bör ges tydligare utrymme i utbildningen.
- Information om ämnets nytta för framtida yrkesval och arbetsliv bör utvecklas och spridas.

Göteborgs universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng, forskarutbildning i etnologi

Totalt antal lärare vt 2003: 11 (7 kvinnor, 4 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 5

Antal disputerade lärare: 8

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå: ca 4, B-nivå: ca 6, C-nivå: ca 4, D-nivå: ca 3.

Helårsstudenter 2001: 123

Helårsstudenter 2002: 120

Examinerade C-opsatser 2001: 10 (5 kv, 5 m)

Examinerade C-opsatser 2002: 10 (8 kv, 2 m)

Examinerade D-opsatser 2001: 6 (3 kv, 3 m)

Examinerade D-opsatser 2002: 12 (8 kv, 4 m)

Antal doktorander vt 2003: 22 (14kv, 8 m)

Antagna doktorander 2001: 4 (1 kv, 3 m)

Antagna doktorander 2002: 4 (3 kv, 1 m)

Antal doktorsexamina 2001: 1 kv

Antal doktorsexamina 2002: 1 kv

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Etnologiska institutionen vid Göteborgs universitet utgör en självständig arbetsenhet vid humanistiska fakulteten. Verksamheten är underställd en institutionsstyrelse och en prefekt.

Utbildningen följer, med sin huvudinriktning på klass, genus, stadsliv, kulturarv och mångfald, en lokal tradition av samhällskritiska och europeiska perspektiv. Förutom de ordinarie fristående kurserna på A–D-nivå för heltidsstuderande erbjuds A-kursen och kortare kurser på halvfart. Dessutom ges två sommarkurser, och viss utbildning erbjuds som distansutbildning. Lärare vid institutionen medverkar även i tvärvetenskaplig utbildning, i kurser inom andra ämnen samt inom lärarutbildningen.

Hösten 2002 infördes en platsgaranti. Till grundkursen antas i regel runt 40 studenter. Institutionen har 22 doktorander, varav de flesta är antagna före 1998. Finansieringsformerna för de forskarstuderande är utbildningsbidrag och doktorandanställning samt egen och extern finansiering.

Samtliga tillsvidareanställda lärare och vikarier har disputerat och genomgått kurs i högskolepedagogik. Därtill undervisar några av institutionens doktorander på grundutbildningsnivå. Uppsatsarbete handleds förutom av lektorerna även av andra disputerade etnologer och av forskarstuderande.Handledarresursen för forskarutbildningen utgörs av tre personer. Antalet handledare kommer att öka genom humanistiska fakultetens beslut om biträdande handledare för samtliga doktorander. En institutionssekreterare utgör administrativt stöd. Det finns inte någon anställd studievägledare, utan funktionen upprätthålls av en amanuens med 25 procent tjänstgöring.

Verksamhetens ekonomiska ramar är snäva. Tilldelningen för grundutbildningen är uttryckt som ett totaluppdrag för institutionen. Ytterligare medel kan erhållas genom fler helårsstudenter och helårsprestationer utöver de pla-

nerade. Samtidigt blir institutionen återbetalningsskyldig om den inte når upp till planeringstalen.

Universitetsbiblioteket ligger nära institutionen. I de egna lokalerna finns också ett eget bibliotek med etnologiska skrifter och tidskrifter. Institutionsbiblioteket är tillgängligt för studenter två förmiddagar i veckan. Lokalerna, som delas med institutionen för orientaliska och afrikanska språk, är trivsamma men begränsade till storlek och antal.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Det allmänna intrycket av institutionens verksamhet är gott. Studenterna är nöjda med utbud, upplägg, undervisning och examination. Kontakterna med omvärlden skapar en anknytning till arbetsmarknaden som är tydlig i delar av grundutbildningen. Bedömargruppen har ett i huvudsak positivt intryck av forskarutbildningen, men menar att den kan förtydligas i några avseenden.

Grundutbildning

Den tidigare grundkursens kronologiska upplägg och historiematerialistiska perspektiv har ersatts av en tematisk struktur kring olika kunskapsfält, teorier och perspektiv. Kursen ger en bred översikt över etnologin, och uppfattas av studenterna ge god allmänbildning och en nyanserad syn på vad kunskap är. B-kursen är i stor utsträckning en metodkurs medan C-kursen har fokus på teori. Man går på så vis från bredd till djup. Bedömargruppen har ett gott intryck av kursernas litteraturlistor, som uppvisar en innehållsrik bredd med lärarnas egna verk samt annan svensk, nordisk och internationell litteratur.

Undervisningen har ett tämligen begränsat omfång och består till stor del av föreläsningar. Detta kan uppfattas som traditionellt, men eftersom grupperna är förhållandevis små, åtminstone från och med B-nivån, ger även föreläsningarna tillfälle till dialog. Bedömargruppen anser dock att gruppundervisning med större möjligheter till diskussion för studenterna skulle stärka utbildningen ytterligare. Studiebesök och exkursioner är liksom arkivövningar och fältarbete obligatoriska inslag, vilka av ekonomiska skäl huvudsakligen förläggs till Göteborgsområdet. Bedömargruppen menar att exkursioner är ett viktigt inslag för utbildningskvaliteten och bör prioriteras.

Studenterna får gott stöd i uppsatsarbetet. De uppskattar handledningsinsatserna som ger både återkoppling och uppmuntran. De väljer egna uppsatsämnen, men kan inom ramen för den nya D-kursen få förslag på ämnen från avnämare. Uppsatsarbetet genomförs då i samarbete med institutioner eller organisationer och med handledning från institutionen. Bedömargruppen vill lyfta fram D-kursen som ett gott exempel på en arbetslivsförberedande etnologisk utbildning. Den ger behörighet för forskarutbildning, men markerar samtidigt ett tydligt slut på etnologistudierna på grundutbildningsnivå.

Examinationsformerna är varierade. Denna variation bidrar till god genomströmning på A- och B-kursen. Inom kurserna på högre nivåer är hemtentamen den vanligast förekommande. För övrigt förekommer såväl salsskrivningar som muntliga grupptentamina och essäer. Tonvikt läggs vid övning i muntlig och skriftlig framställning. Enligt studenterna är återkopplingen på den skriftliga examinationen god. De uppger dock att den individuella responsen på muntliga grupptentamina fungerar sämre.

Grundutbildningen har naturlig anknytning till forskning genom att doktorander medverkar i undervisningen och genom det faktum att samtliga tillsvidareanställda lärare har disputerat. Avhandlingar ingår i kurslitteraturen från A-nivån.

Anknytningen till arbetsliv och omvärld är också tydlig. Framför allt genom den nya D-kursen som ger studenterna möjlighet att få kontakt med arbetsgivare och genomföra projekt på uppdrag av dessa. Den är också ett sätt att integrera universitetets tredje uppgift i utbildningen. Vidare är doktorandernas initiativ till öppna seminarier där yrkesverksamma etnologer bjuds in att tala om sina arbetsuppgifter och erfarenheter en utmärkt verksamhet.

Däremot är ämnessamverkan inom och utom Sverige outvecklad när det gäller grundutbildningen och bör stärkas. De nationella och internationella kontakter som uppges finnas inom lärargruppen tycks i viss mån komma studenterna till del. Internationellt studentutbyte uppges vara fakultetsstudievägledarens ansvarsområde och tycks inte vara någon angelägenhet för institutionen. Detta innebär att institutionen inte heller kan tillvarata eventuella erfarenheter som utresande studenter för med sig. Tyvärr tillåter inte ekonomin gästföreläsningar, och det är för bedömargruppen oklart om grundutbildningsstudenterna kan delta i de få som arrangeras.

Institutionens samlokalisering med institutionen för orientaliska och afrikanska språk medför utrymmesbrist. Framförallt skulle fler utrymmen för studenterna behövas. Biblioteket är trångt, men servicen lider mer av att ekonomin begränsar såväl inköp av litteratur som öppethållande för studenter.

Forskarutbildning

Söktrycket till forskarutbildningen är högt. Doktoranderna antas på basis av C- och D-uppsatsernas kvalitet och en begränsad avhandlingsskiss om högst tre sidor. För närvarande får de forskarstuderande ägna en stor del av det första året åt inläsning av litteraturkurser. Samtidigt ges i mycket liten utsträckning reguljära kurser, vilket är beklagligt men förståeligt mot bakgrund av att doktoranderna befinner sig på så olika stadier. De flesta kurser blir därför individuella läskurser eller sådana som ges av fakulteten eller andra institutioner eller enheter. Kursdelen har skurits ner från 60 till 40 poäng för att ge forskarstudenterna mer tid sitt till avhandlingsarbete.

Bedömargruppen anser att inslaget av obligatoriska kurser i högskolepedagogik och forskningsförmedling är utmärkt, med tanke på kravet på och behovet av pedagogisk meritering för att bli anställd som lärare inom högsko-

lan. Vi anser däremot att det är anmärkningsvärt att ekonomin gör det svårt att låta de forskarstuderande undervisa annat än när det tillfälligtvis uppstår behov av vikarier. Det gör det svårt för såväl institutionen som den enskilde doktoranden att planera sina undervisningsinsatser i förhållande till kursen i högskolepedagogik. Institutionen bör därför prioritera doktorandernas möjligheter till undervisning inom ramen för anställningen.

Institutionsgemensamma seminarier äger rum en gång i veckan, men dessa uppgavs inte alltid vara välbesökta. De doktorander som bedömargruppen mötte framhöll dock att det råder god stämning med respekt för alla deltagare vid seminarierna. Vid sidan av den ordinarie seminarieverksamheten har doktoranderna arrangerat egna, informella diskussionsträffar kring särskilda intressen och varandras arbeten.

Tillgången på handledare är begränsad, men bedömargruppen erfar att handledarkapaciteten kommer att öka. Ytterligare en docentkompetent vikarierande lärare tillförs institutionen under 2004 vilket kommer att förbättra situationen. Institutionen uppger att den inte har ekonomiska möjligheter att engagera biträdande handledare, men detta kommer att ändras genom humanistiska fakultetens beslut att avsätta medel för just detta. Doktoranderna, liksom institutionsledningen, ser positivt på att handledarkapaciteten breddas så att fler perspektiv kan tillföras.

I självvärderingen anges att de individuella studieplanerna används olika av handledarna och att detta är något som måste stramas upp. Bedömargruppen noterar att handledarna har en positiv inställning till de individuella studieplanerna och vill betona vikten av att de utnyttjas som styrande men samtidigt flexibla instrument. De bidrar till att fastställa både handledarens och doktorandens rättigheter och skyldigheter, och rätt utnyttjad kan de bidra till en positiv stadga i utbildningen. Institutionen bör överväga att ta fram en handbok för forskarutbildningen som komplement.

Samverkan inom landet sker framför allt genom årliga, nationella doktorandagar. De uppfattades av både de forskarstuderande och institutionen som mycket positiva. Doktoranderna deltar i konferenser inom och utom landet, men möjligheterna till finansiering för detta framhölls som begränsade. Internationellt utbyte i form av utlandsstudier bör uppmuntras.

Studera inflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Kursvärderingar genomförs regelbundet, men studenterna framförde vid platsbesöket önskemål om bättre återföring av resultaten. Det framkom dock att studenternas möjligheter att påverka generellt har förbättrats de senaste åren och att det råder ett gott förhållande mellan studenterna och institutionen.

Lärarkompetensen är hög. Samtliga tillsvidareanställda lärare har genomgått kurs i högskolepedagogik, och institutionen har också bekostat sådan utbildning för doktorander. Möjligheterna att forska inom ramen för anställningen är emellertid mycket begränsade (15 procent 2003). De som vill ägna

mer tid åt forskning måste söka externa medel, vilket är mycket tidskrävande och får genomföras utanför anställningens ram.

Det är angeläget att lärarkollegiet kan förstärkas för att avhjälpa lärarnas pressade arbetsituation. Institutionen arrangerar återkommande lärarmöten men det är sällan alla deltar, vilket bidrar till att kommunikationen mellan lärarna framstår som bristfällig. Detta kan få konsekvenser för kontinuiteten inom utbildningen.

Vid platsbesöket framkom att resurstilldelningssystemet vid humanistiska fakulteten kommer att ses över, och bedömagruppens förhoppning är att detta får till resultat att institutionens ekonomi stärks. Ett förbättrat finansiellt läge skulle bland annat göra det möjligt att anställa fler lärare och minska den administrativa bördan.

Bedömagruppens rekommendationer

- Institutionen bör förbättra rutinerna för återkoppling av kursvärderingsresultat till studenterna på grundutbildningen.
- De individuella studieplanerna bör användas aktivt. Institutionen bör överväga att ta fram en handbok för forskarutbildningen.
- Möjligheterna och villkoren för doktorander att undervisa behöver förbättras.
- Det är angeläget att arbeta för ökat internationellt utbyte för studenter och doktorander.
- Lärarna måste ges bättre möjligheter till forskning och kompetensutveckling inom ramen för sin anställning.
- Det bör skapas förutsättningar för att alla lärare ska kunna delta i lärarmötena.
- Institutionens ekonomi bör stärkas, bl.a. för att göra det möjligt att anställa fler lärare.

Högskolan på Gotland

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng

Totalt antal lärare vt 2003: 3 (1 kvinna, 2 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 2

Antal disputerade lärare: 3

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A- och B-nivå: ca 9, C- och D-nivå: ca 4

Helårsstudenter 2001: 54

Helårsstudenter 2002: 41

Examinerade C-opsatser 2001: 10 kv

Examinerade C-opsatser 2002: 5 (4 kv, 1 m)

Examinerade D-opsatser 2001: 1 kv

Examinerade D-opsatser 2002: 3 kv

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Grundutbildningen i etnologi vid Högskolan på Gotland har sin hemvist vid institutionen för kultur och samhälle. Det är den största av högskolans tre institutioner och etnologin utgör ett av totalt åtta ämnen. Högskolan grundades 1998 och ämnet etnologi har under de senaste åren befunnit sig i ett intensivt uppbyggnadsskede. Institutionen leds av en prefekt, för närvarande en etnolog, och en styrelse där studentrepresentanter ingår.

Institutionen strävar efter att ge studenterna en bred etnologisk utbildning på de lägre nivåerna medan de studerande på fortsättningskurserna har möjlighet att individuellt välja inriktning. Inte minst utnyttjar man de fast anställda lärarnas folkloristiska kompetens. Kulturarvspolitik tillhör också utbildningens profilmråden.

Grundutbildningen i etnologi består av fristående kurser och sammanhållna kursblock på A–D-nivå. Etnologi kan även läsas som huvudämne eller breddningsämne inom *humanistprogrammet*. Etnologi medverkar därtill med enstaka föreläsningar eller delkurser inom flera andra programutbildningar vid institutionen samt inom lärar- och socionomutbildningarna. För att förbättra det ekonomiska läget har ämnet ålagts att öka antalet studenter, vilket man hoppas kunna åstadkomma genom att erbjuda fler kurser via den nätbaserade distansutbildning som också ges. Antalet studenter under vårterminen 2003 uppgick till 16 på A- och B-nivå och 12 på C- och D-nivå.

Högskolan saknar för närvarande magisterexamensrätt i etnologi. All handledning och examination på magisternivå görs vid Högskolan på Gotland, men genom ett avtal från 1999 är det formellt Stockholms universitet som utfärdar examen.

Institutionens totala lärarstab består av cirka 30 personer. En professor och två filosofie doktorer, varav en vikarie, tjänstgör inom etnologin. Viss undervisning bedrivs även av doktorander och av ett flertal gästföreläsare.

Tre doktorander som är antagna vid Linköpings universitet och Stockholms universitet har anknytning till ämnet och får bihandledning vid Högskolan på Gotland.

Verksamheten är förlagd till ändamålsenliga lokaler i centrala Visby, med datasalar och i anslutning till ett kombinerat högskole- och stadsbibliotek med studieplatser och grupprum.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömargruppen fick ett positivt huvudintryck av grundutbildningen i etnologi vid Högskolan på Gotland. Prefekten vid institutionen har sin ämnestillhörighet inom etnologin, vilket stärker ämnets ställning. Utbildningen befinner sig i ett uppbyggnadsskede och präglas av en entusiastisk nybyggaranda. Ett aktivt pedagogiskt utvecklingsarbete och den folkloristiska profilen är utmärkande för utbildningen.

Grundutbildning

Utbildningen håller god kvalitet tack vare de två eldsjälar till lärare som också stått för dess utformning och utveckling. Den är präglad av en nyskapande undervisningsmetod baserad på dialog mellan teori och praktik. Studenterna får själva tillämpa teorier på ett empiriskt material, liksom de får teoretisera utifrån den praktik som de placeras i. Bedömargruppen har uppfattningen att utbildningen även ger studenterna gott handlag med etnologins metoder och källor.

Kurslitteraturen gör ett gott intryck. Den upptar huvudsakligen verk av svenska etnologer, däribland lärarna själva, men rymmer även nordisk och annan internationell litteratur. Att studenterna själva får välja litteratur vid vissa moment är ett bra arrangemang.

Undervisningsvolymen är förhållandevis hög (nio timmar på A- och B-nivå), men studenterna får själva ta stort ansvar och undervisningen karakteriseras mer som handledning än traditionell katederundervisning. Ett positivt inslag är samarbetet mellan utbildningsnivåerna där studenterna granskar och kommenterar varandras arbeten.

Examinationsformerna är varierade. Hemtentamen dominerar och är en form som studenterna uppskattar. Tonvikten läggs vid övning i muntlig och skriftlig framställning. Rutinerna för uppsatsarbete är väl strukturerade med regelbundna uppsatsseminarier och avstämningar under terminens gång. Uppsatserna på C- och D-nivå bedöms av två av lärarna, men en examinator som är utsedd av grundutbildningsnämnden har det slutgiltiga ansvaret för betygsättningen.

Formellt saknar högskolan magisterexamensrätt i etnologi även om lärarna i praktiken handleder och examinerar studenterna. Bedömargruppen anser att

förutsättningar finns för att bedriva utbildning i etnologi på magisterexamensnivå och att högskolan även bör ha rätt att utfärda magisterexamen i ämnet.

Undervisningen bygger i stor utsträckning på lärarnas ämnesinriktning och det finns en tydlig koppling mellan forskning och undervisning, dels genom lärarnas egen forskning, dels via ett brett nationellt och internationellt kontaktnät. Gästföreläsare är ett uppskattat och vanligt förekommande inslag vilket också blir ett viktigt komplement till de fast anställda lärarnas kompetens och bidrar samtidigt till utbildningens internationalisering.

Utbildningens lokala anknytning är tydlig. Samarbetet med lokalsamhället är väl utvecklat och exkursioner runt om på Gotland är en viktig del av undervisningen. Resurser för att genomföra exkursioner till fastlandet saknas, varför denna typ av aktiviteter hittills har varit mer sporadiskt förekommande. Bedömargruppen menar att exkursioner är ett viktigt inslag för utbildningskvaliteten och bör prioriteras.

De goda samhällskontakterna märks även genom de externa utredningsuppdrag som studenterna inom *humanistprogrammet* ges möjlighet att medverka i. Uppdragen kommer från privata företag eller organisationer och det vore värdefullt om även etnologistudenter på övriga kurser kunde få delta i denna verksamhet.

Utbildningens folkloristiska inriktning gör att de internationella kontakterna, främst på nordisk nivå, är goda. Planerna på att tillsammans med högskolor i Danmark bygga upp distansundervisning är utmärka. Det skulle kunna locka fler studenter till ämnet eftersom folkloristik för närvarande inte finns som ämne i Danmark. Något organiserat studentutbyte med utländska lärosäten finns inte utan genomförs i förekommande fall på eget initiativ från studenterna. Bedömargruppen menar att studentutbyten bör uppmuntras, och ser formaliserade samarbeten som en möjlig stödåtgärd.

Studenterna har tillgång till ett bibliotek som är välförsett vad gäller ny litteratur medan bristen är stor vad gäller äldre och klassisk facklitteratur.

Studerandeflytande och kompetensutveckling

Det finns en öppenhet för studentpåverkan och god direktkontakt mellan lärare och studenter. Lärarna är i stor utsträckning tillgängliga för studenterna och kontakterna är informella. Rutiner för kursvärderingar med tillhörande återkoppling finns och fungerar. Studenterna diskuterar kurserna i grupp, upprättar ett protokoll som sedan diskuteras med lärarna innan ett åtgärdsprogram läggs upp. Individuella, anonyma kursvärderingar görs även i slutet av varje termin.

Att lärarstaben är begränsad till två fasta lärartjänster har lett till en ansträngd arbetssituation för de båda lärarna. Hösten 2003 tillträdde en adjunkt på vikariat till och med våren 2004, vilket har gett de fast anställda lärarna tillfälligt utrymme till kompetensutveckling och egen forskning. På grund av administrativ arbetsbelastning har de svårt att utnyttja den tid till forskning och kompetensutveckling som ingår i anställningen. En mer permanent för-

stärkning av lärarresurserna bör därför genomföras. Verksamheten är också sårbar vilket utbildningsledningen bör utarbeta strategier och beredskap för att hantera.

Bedömagruppens rekommendationer

- Internationellt studentutbyte bör uppmuntras och stödjas.
- Lärarnas möjligheter till egen forskning och kompetensutveckling behöver förbättras.
- Institutionen bör öka ämnets lärarresurser för att minska arbetsbelastningen och verksamhetens sårbarhet.

Högskolan på Gotland har till Högskoleverket ansökt om rätt att utfärda magisterexamen med ämnesdjup i etnologi. Som framgår av yttrandet ovan anser bedömagruppen att Högskolan på Gotland har förutsättningar för att ge en etnologiutbildning som leder till magisterexamen med ämnesdjup och rekommenderar att Högskoleverket tillstyrker ansökan.

Lunds universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng, forskarutbildning i etnologi

Totalt antal lärare vt 2003: 22 (9 kvinnor, 13 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 9

Antal disputerade lärare: 18

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A–C-nivå: ca 4–5, D-nivå: ca 2

Helårsstudenter 2001: 138	Antal doktorander vt 2003: 23 (17 kv, 6 m)
Helårsstudenter 2002: 115	Antagna doktorander 2001: 1 kv
Examinerade C-opsatser 2001: 17 (13 kv, 4 m)	Antagna doktorander 2002: 3 kv
Examinerade C-opsatser 2002: 11 (10 kv, 1 m)	Antal doktorsexamina 2001: 4 (3 kv, 1 m)
Examinerade D-opsatser 2001: 2 (1 kv, 1 m)	Antal doktorsexamina 2002: 3 (2 kv, 1 m)
Examinerade D-opsatser 2002: 8 (6 kv, 2 m)	

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Etnologiska institutionen vid Lunds universitet består av tre avdelningar till vilka ett 60-tal personer är knutna. Utöver etnologiska avdelningen och Folklivsarkivet finns även en humanekologisk avdelning. Grund- och forskarutbildningen i etnologi ges av etnologiska avdelningen, och rymmer visst samarbete med främst Folklivsarkivet. I institutionens styrelse ingår representanter från samtliga avdelningar och personalkategorier tillsammans med representanter från grund- och forskarutbildning. Verksamheten leds av en prefekt och en biträdande prefekt, som för närvarande båda är etnologer.

Etnologiska avdelningen har ett brett utbud av kurser. Allmänna 20-poängskurser på nivåerna A och B ges varje termin, C-kurser ges på hösten och D-kurser under våren. Vidare ges fristående specialkurser på upp till tio poäng, varav några på halvfart och på kvällstid, samt engelskspråkiga kurser inom universitetets internationella program.

Avdelningen arbetar i en kulturanalytisk tradition, men intresserar sig även för såväl historiska som nutida förhållanden och fenomen betraktade ur olika teoretiska perspektiv. Ämnet karakteriseras också av tvärvetenskaplighet. Avdelningen är involverad i ett flertal tvärvetenskapliga kurser och forskningsprojekt, och har många samarbetsparter inom universitetet och vid andra universitet och högskolor, särskilt i Öresundsregionen.

Studentantalet varierar men i snitt antas cirka 50 personer till grundkurserna. Liksom i övriga landet är studenttillströmningen vikande. Antalet doktorander är 23, varav drygt hälften bedriver studier på heltid.

Avdelningen har hittills haft sex fakultetsfinansierade doktorandstöd. Några av doktoranderna har extern finansiering genom forskningsprojekt vid avdelningen, andra finansieras av andra institutioner och sammanhang till vilka de är knutna och en doktorand har egen finansiering.

Av den fast anställda lärarkåren är fyra professorer, två docenter och två filosofie doktorer. Därtill medverkar tio disputerade timanställda och vikarierande lärare i undervisningen. Doktoranderna har möjlighet att undervisa, och det är ett uttalat mål att de ska göra det.

Etnologiska avdelningen har som helhet en ansträngd ekonomi. Grundutbildningen är efter besparingar och förändringar i undervisningen nu i balans, men den finansiella situationen för forskarutbildningen är problematisk och dras med ett underskott.

Verksamheten är fördelad över fyra separata men intill varandra liggande byggnader. Avdelningen har ett kursbibliotek i anslutning till studenternas arbetsrum, medan forskningsbiblioteket är magasinerat i källarvåningen i en av byggnaderna.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Ämnet står starkt och väl förankrat vid lärosätet och verksamheten förefaller vara väl administrerad, vilket ger goda förutsättningar för kvalitet i utbildningen. En omfattande samverkan utmärker avdelningen på ett positivt sätt. Ämnet medverkar i en rad skiftande sammanhang och bidrar med etnologiska infallsvinklar och perspektiv på områden som till exempel ekonomi och medicin. Grundutbildningen är väl organiserad med målmedveten pedagogik och etablerade strukturer och rutiner för undervisning och uppsatsskrivning. Forskarutbildningen håller hög kvalitet men bör modifieras i några avseenden.

Grundutbildning

Etnologiska avdelningen vill med de allmänna kurserna erbjuda en bred etnologisk utbildning med vitt applicerbar kunskap. En betoning på färdigheter i form av forskningsmetod och skriftlig och muntlig framställning genomsyrar hela utbildningen. Detta ges betydande utrymme redan på A-nivån. Genom att inhämtandet av traditionella etnologiska faktakunskaper tonas ned till förmån för färdighetsövningar i att formulera problem, utarbeta material och presentera resultat i både skiftlig och muntlig form, skiljer sig avdelningens grundkurs från flera andra etnologiiinstitutioners. Kurslitteraturen visar spridning, men bedömargruppen finner att den omfattar ett relativt starkt lokalt och nationellt urval.

Undervisningen bygger i hög grad på principerna för problembaserat lärande. Bedömargruppen vill lyfta fram avdelningens arbetssätt som ett intressant pedagogiskt grepp som tycks nå sitt syfte och som uppskattas av studenterna. Samtidigt uppmärksammades det vid platsbesöket att övningsuppgifterna förefaller bygga på att studenterna har vissa kunskaper om och gemensamma perspektiv på svenska förhållanden, vilket kan försvåra för och marginalisera en del studenter. Påpekandet är viktigt inte minst med tanke på önskan om en bredare rekrytering av studenter med olika bakgrund.

Arbetsättet med problembaserat lärande förekommer främst på A- och C-nivå, medan undervisningen på B- och D-kurserna har ett större inslag av föreläsningar och litteraturseminarier med hemtentamina som examinationsform. Övergången mellan A-kursens diskussionsbaserade undervisning och B-kursens mer traditionella teorimoment framstår som krävande, och studenterna önskade av denna anledning ett större inslag av teori på grundkursen. De önskade även mer undervisning, framförallt på A- och C-kurserna. Uppsatsarbetena introduceras på B-nivån, där en fältvecka ingår. Bedömargruppen stödjer avdelningens val att inte göra avkall på fältveckan trots ansträngd ekonomi. Arkivkunskap och träning i att använda historiska källor ges utrymme i utbildningen. Samarbetet med Folkliksarkivet får gärna stärkas ytterligare.

Internationalisering i form av studentutbyte förekommer, men inte i önskvärd omfattning. Förutsättningarna är emellertid gynnsamma genom dels universitetets internationella samarbetsavtal, dels institutionens egna avtal med sex andra europeiska universitet. Studenterna kan också delta i de föreläsningar med internationella gäster som arrangeras.

Det finns problem av infrastrukturell art, särskilt beträffande lokalerna. Att förbättra situationen framställdes som angeläget av såväl ledning, lärare, doktorander som studenter vid platsbesöket. Studenterna påtalade brist på gemensamhetsutrymmen och datorer, men också höga utskrifts- och kopieringskostnader. Att verksamheten är så splittrad idag gagnar varken institutionssammanhållningen, det kollegiala utbytet eller någon social samvaro. Att kunna samla all verksamhet i en byggnad och bilda ett slags "kulturlaboratorium" är institutionens dröm. Bedömargruppen uppmanar universitetsledningen att beakta denna angelägna fråga.

Forskarutbildning

Under de senaste åren har avdelningen varit mycket produktiv inom forskarutbildningen. Hela 23 doktorsavhandlingar och två licentiatavhandlingar har lags fram under åren 1995-2002. Avdelningens omfattande samverkan och kontakter har tillsammans med universitets- och högskoleutbyggnaden i regionen haft till resultat att de utexaminerade har arbete, vilket är mycket glädjande.

Antagningen till forskarutbildningen baseras uteslutande på C- och D-uppsatserna kvalitet. En kort skiss av avhandlingsarbetet på 3-4 sidor ska också bifogas, men det är vid fakulteten inte tillåtet att låta den utgöra bedömningsgrund, vilket förekommer vid andra etnologiinstitutioner i landet. Bedömargruppen menar att fakulteten bör verka för att införa en sammanvägd bedömning av studentens skiss och uppsatser, så att urvalet också kan rymma sökanden som genom till exempel yrkesverksamhet efter grundutbildningen är lämpade för forskarutbildning.

Fördelningen 40 poäng kurser och 120 poäng avhandling har sin grund i forskarutbildningsreformen från 1998. Avdelningen har velat ge tyngd åt avhandlingarna utifrån ståndpunkten att etnologi är ett färdighetsämne som

främst tränas i arbetet med avhandlingarna. Vad som försvunnit, och därmed underlättat för doktoranderna, är tentamen av litteratur som läses i avhandlingsarbetet. En del av kursblocket är individuellt anpassningsbar, och bedömargruppen ser det som positivt att doktoranderna ges möjlighet till kontakt och samverkan genom att läsa kurser externt.

Avdelningen har ett gemensamt vetenskapligt forum i form av veckoseminarier där avhandlingsarbetena har en given plats och där doktorander, lärare, forskare och professorer kan mötas regelbundet. Det sistnämnda är särskilt viktigt med tanke på att lokalsituationen begränsar sådana möjligheter. Liksom vid andra institutioner har doktoranderna tyvärr blivit mer selektiva och följer i första hand seminarier som de finner relevanta för egna syften.

Handledarresurserna för forskarutbildningen är tillräckliga. Byte av handledare framstod som ett känsligt ämne, och bedömargruppen vill understryka vikten av etablerade rutiner för sådana ärenden. Doktoranderna kan ha biträdande handledare, men deras roll, status och ansvar är oklara och bör redas ut. Det är också olyckligt att de biträdande handledarna inte får ekonomisk ersättning för sitt arbete.

Doktoranderna bör tidigt välja avhandlingsämne, material och metod. Det inte är rimligt att utbildningens hela första år ägnas åt detta, vilket förekommer. Bedömargruppen ser detta som ett ytterligare argument för att skissen ges mer tyngd vid ansökan och antagning till forskarutbildningen.

Av självvärderingen framgår att doktoranderna i de flesta fall har såväl nationella som internationella kontakter, inte minst tvärvetenskapliga sådana, och att de deltar i konferenser. Det är både avdelningens och bedömargruppens önskan att fler doktorander förlägger en del av studietiden utomlands.

Bedömargruppen noterar att det finns en studieplan för forskarutbildningen, kurser med undervisning, en fungerande seminarieverksamhet och handledning, men menar att utbildningen och dess villkor kan göras tydligare. Så bör de individuella studieplanerna användas som det planeringsverktyg de är avsedda att vara. Vidare bör information av praktisk art ställas samman och göras tillgänglig för doktorander och handledare, till exempel rörande doktoranders, handledares och biträdande handledares uppgifter, rättigheter och skyldigheter, rutiner för handledarbyte, information om förlagskontakter och om disputationen. I självvärderingen nämns planer på att ta fram en handbok för forskarutbildningen. Bedömargruppen rekommenderar att så görs.

Det finansiella läget för forskarutbildningen är besvärande. Den befintliga tilldelningen räcker inte till, och bedömargruppen vill uttala sitt stöd för fakultetens förslag om ett förändrat fördelningssystem som gynnar forskningsintensiva institutioner. Bedömargruppen uppmuntrar också avdelningens arbete med att utveckla nya forskningsfält för att knyta externa resurser till sig.

Studerandeflytande och kompetensutveckling

Studenternas förhållande till lärarna är gott. Utvärderingsverksamheten fungerar väl genom ett system med kursombud, som tillsammans med studierektor och studievägledare diskuterar kursvärderingar, litteraturlistor, studiesociala frågor med mera. Översyn och förändring av kursutbudet sker kontinuerligt och är ett led i arbetet med att locka studenter.

Andelen disputerade lärare knutna till ämnet etnologi är hög. Avdelningens lärare har i de flesta fall fått pedagogisk utbildning, och avdelningens mål är att alla som undervisar, även doktorander, ska ha sådan utbildning. Det är positivt att avdelningen, det kärva ekonomiska läget till trots, har valt att kontinuerligt arbeta med och att prioritera pedagogisk fortbildning. Bedömargruppen ser också gärna att fler får handledarutbildning.

Utrymme för kompetensutveckling uppges finnas i arbetstidsavtalet, men för att kunna forska måste lärarna söka extern finansiering. Avdelningen är forskningsintensiv och intrycket är att många av lärarna har reella möjligheter till forskning. Detta är positivt, men bedömargruppen vill samtidigt framhålla ståndpunkten att lärare bör beredas tillfälle till forskning inom ramen för anställningen.

Bedömargruppens rekommendationer

- Det är nödvändigt att samla verksamheten i mer ändamålsenliga lokaler.
- Internationellt utbyte på grund- och forskarutbildningen bör uppmuntras och stödjas.
- Fakulteten bör införa en sammanvägd bedömning av studenternas avhandlingsskisser och uppsatser vid antagning till forskarutbildningen.
- Avdelningen bör ta fram en handbok för forskarutbildningen.
- Det finansiella läget för forskarutbildningen behöver förbättras. Fakulteten bör införa det planerade resursfördelningssystemet som gynnar forskningsintensiva institutioner.
- Lärarna bör få möjlighet att bedriva forskning inom ramen för anställningen.

Mitthögskolan

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–60 poäng

Totalt antal lärare vt 2003: 3 kvinnor

Varav tillsvidareanställda lärare: 1

Antal disputerade lärare: 2

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A- och B-nivå: ca 5, C-nivå: ca 2

Helårsstudenter 2001: 27

Helårsstudenter 2002: 28

Examinerade C-opsatser 2001: 4 kv

Examinerade C-opsatser 2002: 5 (4 kv, 1 m)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Etnologi ingår som ett av flera ämnen i institutionen för humaniora. Sedan hösten 2002 är utbildningen förlagd till Härnösand där lärosätets humanistiska utbildningar samlats. Institutionen för humaniora, som leds av en prefekt, har inte någon styrelse men väl ett institutionsråd där representanter för lärare, doktorander, studenter samt teknisk och administrativ personal ingår.

Grundutbildning i etnologi ges till kandidatnivå, 60 poäng. Antagning till A- och C- kurserna görs på hösten, medan B-kursen ges på våren. Ämnet har valt att inte ha någon särskild profil utan vill erbjuda en utbildning som är aktuell och nationellt gångbar på arbetsmarknaden och som gör det möjligt för studenterna att studera vidare på D-nivå vid andra lärosäten. Från hösten 2003 ges på halvfart även en fristående kurs på 10 poäng.

Ämnet medverkar sedan hösten 2001 i lärarutbildningen vid Mitthögskolan. Engagemanget omfattar totalt sju poäng i den valbara inriktningen *språk och kultur*. Ett liknande moment ges även på B-kursen *svenska som andra språk*. Etnologi A ingår också som valbar kurs i institutionens programutbildning *språk mitt i Europa*.

Efter flytten från Östersund till Härnösand har ämnet fått minskad tillströmning av studenter. Hösten 2002 antogs 14 studenter till A-kursen, vilket innebär en halvering. Det vikande studentantalet gör den finansiella situationen besvärande, men den bättras något av att ämnet medverkar i lärarutbildningen.

Lärarkåren består för närvarande av en fast anställd lektor och två timanställda adjunkter. Lektorn och den ena adjunkten har doktorsexamen, medan den andra adjunkten är filosofie magister. Vid platsbesöket framkom att institutionen har för avsikt att tillföra ämnet mer lärarresurser i form av ett lektorat.

Institutionen för humaniora ligger i Mitthögskolans lokaler i centrala Härnösand. Undervisningslokalerna är ändamålsenliga, studenterna har tillgång till datorer, och i det intilliggande biblioteket finns studierum och läseplatser. I Härnösand finns flera arkiv som kan användas i undervisningen.

Bedömarens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömarens intryck är att ämnet gör en god prestation utifrån dess förutsättningar vid lärosätet. Genom Mitthögskolans beslut att låta etnologutbildningen finnas kvar, och institutionens avsikt att inrätta ytterligare ett lektorat, har ämnets plats och status vid lärosätet stärkts. Med två tillsvidareanställda lektorer ges ännu bättre möjligheter att erbjuda studenterna en utbildning med kvalitet. Ämnet har också förutsättningar att utvecklas ytterligare genom ökat samarbete med andra ämnen och med lärarutbildningen.

Grundutbildning

Ämnet har som mål att erbjuda en utbildning som är gångbar på arbetsmarknaden och som gör det möjligt för studenterna att studera på D-nivå vid andra lärosäten. Kurserna är traditionella till sin karaktär i så måtto att de syftar till att ge studenterna grundläggande kunskaper om levnadsförhållanden i olika samhälls- och tidsmiljöer samt gott handlag med etnologins källor och metoder. Man går från bredd till djup och ökar kraven på studenternas självständighet och forskningsfärdighet. Kurslitteraturen domineras av svenska författare, varför ökade inslag av nordisk och annan internationell litteratur rekommenderas.

Vid platsbesöket konstaterades att studenterna var nöjda med utbildningens innehåll, undervisnings- och examinationsformer. Genomströmningen är god tack vare täta kontakter mellan handledarna och studenterna vid uppsatsskrivandet.

Bedömarens grupp undrar om det är möjligt att utveckla och fördjupa vissa aspekter och inriktningar, som ett led i att stärka ämnets lokala förankring, dess plats och möjligheter vid lärosätet. En tydligare profilering skulle kunna öka möjligheterna att locka fler studenter till utbildningen. Framför allt vill bedömarens grupp förorda ett ökat samarbete med ämnet historia, som vid Mitthögskolan har en mentalitetshistorisk prägel och ett intresse för den lokala och regionala kultur- och industrihistorien.

Även etnologiämnet medverkar i andra utbildningar vid Mitthögskolan öppnar för möjliga profileringar. Att ämnet deltar i lärarutbildningen gör områden som etnicitet, mångkulturalitet, barn och ungdom relevanta. Det ger möjlighet till profiler inte bara för lärarutbildningen, vilket nämns i självvärderingen, utan även för grundutbildningen i etnologi.

Bedömarens grupp anser att en förstärkning av lärarresurserna i ämnet behövs, och rekommenderar institutionen att inrätta det nya lektoratet snarast.

Ökade lärarresurser breddar och stadgar ämnet, och torde vara en naturlig följd av högskolestyrelsens beslut att låta ämnet finnas kvar vid lärosätet.

Den person som rekryteras bör ha så hög vetenskaplig kompetens som möjligt, och det är viktigt att personen har pedagogisk utbildning, motsvarande kompetens eller kan få sådan utbildning. Vid rekryteringen bör ämnets framtida inriktning och utveckling beaktas och utgöra grunden för bedömning av de sökandes kompetens och en differentierad arbetsdelning. Ämnets lärare är uteslutande kvinnor, varför det är önskvärt att könsaspekten uppmärksammas.

En tillräcklig och säker tillströmning av studenter är nödvändig för ämnet. Studentantalet minskar, och det kommer att ta tid att arbeta upp efterfrågan på kurser i etnologi i Härnösand. Ämnet har begränsade möjligheter till egna initiativ, vilket gör insatser från högskolan angelägna.

Uppagningsområdet är lokalt och studenterna kan och vill inte alltid, till exempel på grund av familjeförhållanden, studera på annan ort. Studenternas starkt lokala förankring försvårar nationellt och internationellt utbyte. Bedömggruppen erfar att det har varit svårt att intressera studenterna för de möjligheter som erbjuds, och uppmanar ämnet och lärosätet till krafttag i frågan.

I sammanhanget vill bedömggruppen nämna att gästföreläsare normalt inte förekommer och att ämnets samverkan med det omgivande samhället och att dess internationella kontakter är svaga. Detta bör förbättras.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Förhållandet mellan lärare och studenter är gott. De små grupperna gör kontinuerliga diskussioner möjliga kring undervisningens innehåll, litteratur, undervisnings- och examinationsformer. Lärarna känner väl till vad studenterna tycker och önskar, och studenterna anser sig hörsammade. Kursvärderingar görs, men inte på alla moment. Bedömggruppen anser att man kunde skapa bättre rutiner för utvärderingsarbetet, även beträffande återkoppling till studenterna.

Bedömggruppen menar att det nya lektoratet kommer att verka kvalitetsutvecklande på flera sätt. Den nuvarande arbetsbelastningen minskar, det ges mer utrymme för kompetensutveckling och forskning och förutsättningarna för undervisningens forskningsanknytning förbättras. Även ämnets fortsatta expansion och utveckling gynnas, och de rättsäkerhetsproblem som följer med att en och samma person både undervisar, handleder och betygssätter uppgifter kommer att avhjälpas. Utbildningens sårbarhet kommer emellertid att till del bestå, som ämnet i alla händelser bör utarbeta strategier och beredskap för att hantera.

Bedömagruppens rekommendationer

- Bedömagruppen uppmuntrar till ökat samarbete med andra ämnen och utbildningar vid lärosätet.
- Ämnet bör överväga en profilering av utbildningen och arbeta för att stärka ämnets lokala förankring.
- Institutionen bör snarast öka antalet lärare så att verksamhetens sårbarhet minskar.
- Lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling behöver förbättras.
- Insatser från högskolan krävs för att öka tillströmningen av studenter.
- Ämnet och högskolan bör tillsammans verka för ökat internationellt studentutbyte och för ökad samverkan generellt.

Stockholms universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng, forskarutbildning i etnologi

Totalt antal lärare vt 2003: 22 (10 kvinnor, 12 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 7

Antal disputerade lärare: 14

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A- och B-nivå: ca 5, C- och D-nivå: ca 2

Helårsstudenter 2001: 165	Antal doktorander vt 2003: 23 (16 kv, 7 m)
Helårsstudenter 2002: 184	Antagna doktorander 2001: 1 kv
Examinerade C-opsatser 2001: 17 (16 kv, 1 m)	Antagna doktorander 2002: 6 (5 kv, 1 m)
Examinerade C-opsatser 2002: 31 (25 kv, 6 m)	Antal doktorsexamina 2001: 1 m
Examinerade D-opsatser 2001: 12 (8 kv, 4 m)	Antal doktorsexamina 2002: 3 (2 kv, 1 m)
Examinerade D-opsatser 2002: 14 (12 kv, 2 m)	

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Etnologiska institutionen vid Stockholms universitet är sedan höstterminen 2001 förlagd till universitetsområdet i Frescati. Institutionen leds av en prefekt och en styrelse där studeranderepresentanter ingår.

Utbildningen kännetecknas av en teoretisk och empirisk mångfald snarare än specialisering, men har ändå särskild styrka inom områdena folkloristik, genus och etnicitet.

Institutionen ger grundutbildning från A till D-nivå samt forskarutbildning. Etnologi är huvudämne i två program vid universitetet: *sambällsplanearlinjen* och *kulturvetarlinjen*. Vid sidan om det ordinarie kursutbudet inom grundutbildningen ger institutionen också ett antal kvällskurser om tio poäng. Under läsåret 2001–2002 genomfördes två sådana kurser.

De flesta av de totalt 23 doktorander som redovisas är studieaktiva. Institutionen har samarbetsavtal med Södertörns högskola, där fem av totalt sex doktorander i etnologi är knutna till forskarskolan Baltic and East European Graduate School (BEEGS), samt med Nordiska museets forskarskola gällande för en doktorand. Fem av doktoranderna uppges ha utbildningsbidrag eller doktorandanställning vid institutionen medan övriga har extern finansiering, stipendium eller egen försörjning.

Av institutionens fasta lärarkår om sju personer är tre professorer, varav en är långtidstjänstledig. Institutionen har vidare genom avtal med Nordiska museet tillgång till en professor på 50 procent samt genom avtal med Etnografiska museet tillgång till en professor på 20 procent. Av de övriga lärarna är tre disputerade, varav en docent. En av lärarna är filosofie kandidat och adjunkt. Härtill kommer två vikarier och ett flertal timanställda. Ett heltidslektorat är utlyst och under tillsättning.

Doktoranderna handleds av ämnets professorer och docent samt av en professor emeritus. Ett fåtal har även biträdande handledare. Doktorander knutna till Södertörns högskola har handledare vid det lärosätets etnologämne.

Genom flytten till universitetsområdet har vissa tidigare lokalmässiga begränsningar försvunnit och verksamheten har kunnat expandera. Utbudet av kurser har vidgats och studentantalet ökar. Utvecklingen är gynnsam för institutionens ekonomi.

Institutionen har ett kursbibliotek för studenter och ett mindre handbibliotek för lärare och doktorander. Utrymmen med dator- och läsplatser för grundutbildningens studenter finns inte på institutionen, men det går att utnyttja de datorsalar, studieplatser och grupprum som universitetet och universitetsbiblioteket upplåter. Institutionen sitter samlad och de flesta doktorander har arbetsrum i lokalerna.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Självvärderingen och platsbesöket gav ett positivt intryck av en stor och väletablerad institution. Institutionen präglas av en positiv vi-anda och studenterna upplever stöd från lärarna. Utbildningen kännetecknas av en stark empirisk orientering, fokus på metod och särskild styrka inom folkloristik, genus och etnicitet. Det läggs också stor vikt vid mångfalden – det finns möjligheter att ägna sig åt en mängd ämnesrelaterade teman. Intrycket av forskarutbildningen är huvudsakligen gott men den bör förtydligas i några avseenden.

Grundutbildning

Bedömargruppen fick vid platsbesöket uppfattningen att undervisningen fungerar väl. Inte överraskande önskar studenterna framför allt fler seminarier för att få fler tillfällen till diskussion och reflektion. Önskemål framfördes även om fler gästföreläsningar på lägre nivåer.

En inte ringa del av undervisningen genomförs av timlärare. Detta medför både fördelar och nackdelar. Det bidrar å ena sidan till att ge studenterna olika infallsvinklar och de får tillgång till en bredare kompetens. Å andra sidan riskerar utbildningen att förlora i kontinuitet. Eftersom arbetsbelastningen för institutionens lärare är hög och behovet av extraanställda timlärare stort, anser bedömargruppen att den fast anställda lärarstaben bör utökas.

Kurslitteraturen domineras av svenska författare, främst på A-nivån, medan inslag av internationell litteratur ökar något på högre nivåer. Fler inslag av nordisk och annan internationell litteratur rekommenderas.

Examinationen utgörs av både hemtentamina och salskrivningar. Lärare och studenter är nöjda med den formen. Muntlig tentamen förekommer på C- och D-nivå.

På samtliga nivåer utförs uppsatsarbetet individuellt. Studenterna träffas dock regelbundet i uppsatsgrupper under hela arbetet tillsammans med en

handledare. Individuell handledning sker i slutfasen av arbetet. Rutinerna för uppsatsarbetet förefaller goda. Institutionen anser att ett av de viktiga kriterierna för en god uppsats är att den ska vara metodinriktad och baseras på ett väl genomfört fältarbete. Här märks tydligt den empiriska orienteringen.

Institutionen uppmuntrar studenterna att utveckla ett och samma tema i det självständiga arbetet genom studierna från B-nivå till doktorsavhandling. Detta kan bidra till att effektivisera uppsats- och avhandlingsarbete.

Lärarna har, genom de 10-poängskurser som ligger utanför ordinarie kursutbud, möjlighet att utveckla kurser utifrån sina forskningsprofiler. Detta gynnar utbildningens forskningsanknytning och kommer studenterna i de ordinarie 20-poängskurserna tillgodo. En av kurserna, *sjukdom och berättande* som har bedrivits i samarbete med Noaks Ark (en stiftelse som arbetar med stöd till HIV-positiva och deras anhöriga), marknadsförs mot landsting och andra organisationer. Syftet är att i förlängningen kunna erbjuda skraddarsydda utbildningar för olika organisationers ändamål. Institutionen har därmed lyckats hitta ett sätt att nå delvis nya studentgrupper och utveckla andra former för samverkan med det omgivande samhället samtidigt som det bidrar till att stärka institutionens ekonomi.

Det internationella studentutbytet är begränsat. Bedömargruppen anser att informationen om dessa möjligheter bör förbättras som en väg för att få in fler internationella perspektiv. Andra internationaliseringsinitiativ skulle kunna vara ett utökat utbud av gästföreläsningar av internationella forskare.

Forskarutbildning

Forskarutbildningen i etnologi kännetecknas av en god genomströmning och en medveten strävan att hålla rekryteringen av nya doktorander på en hög nivå. Forskarutbildningen sköts av ett handledarkollektiv som består av fyra professorer och en docent. En av professorerna, som också är den nuvarande prefekten, har en ledande funktion. För varje doktorand upprättas en individuell studieplan som revideras varje år.

Det tycks råda viss otydlighet vad gäller doktorandernas situation och rättigheter. Exempelvis framgick det inte hur mycket handledningstid doktoranderna har rätt till. Det var också tydligt att doktoranderna inte visste hur de formellt skulle gå tillväga om de behövde byta handledare. Bedömargruppen vill framhålla vikten av att sådana frågor är formaliserade och att de ställs samman och görs lättillgängliga för doktorander och handledare.

Doktoranderna verkar tillfreds med sin situation även om de olika finansiella formerna ger dem delvis skilda förutsättningar. Det förefaller finnas skillnader i ekonomiska förutsättningar mellan de doktorander som är knutna till forskarskolan BEEGS och övriga doktorander, där de förra tycks ha bättre förutsättningar för t.ex. resor. Institutionen bör arbeta för att på sikt utjämna sådana förhållanden.

Flera av doktoranderna önskade biträdande handledare. Bedömargruppen framhåller återigen vikten av tydlig information till doktoranderna. Institutio-

nen bör klargöra och motivera vilka regler som gäller beträffande biträdande handledning.

Doktoranderna bör generellt få bättre stöd och uppmuntran för att tillbringa en del av sin studietid vid en institution utomlands både för deras egen utvecklings skull och för att tillföra institutionen fler internationella perspektiv. För närvarande varierar möjligheterna till utlandsstudier beroende på doktorandernas finansieringsform.

Studera inflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Studentinflytandet förefaller fungera bra. Studenterna får gehör för sina synpunkter, kursvärderingar genomförs genomgående och resultaten följs upp och återförs.

Institutionen har deltagit i ett kvalitetsarbete där man tillsammans med andra institutioner har gått igenom och jämfört bedömningskriterier för uppsatserna. Institutionen verkar också ha gjort ett stort arbete för att ta fram bedömningskriterier. Bedömargruppen ser positivt på dessa utvecklingsinsatser.

Den vetenskapliga kompetensen bland både de fast anställda och timlärarna är hög. Professorerna liksom övriga seniora lärare vid institutionen har dock otillräckligt med tid för egen mer långsiktig forskning. Bedömargruppen vill framhålla att det är nödvändigt att de som handleder doktorander har reella möjligheter till egen forskning. Idag är lärarna i stor utsträckning hänvisade till att söka externa forskningsmedel, vilket tar orimligt mycket tid från övriga uppgifter.

Bedömargruppens rekommendationer

- Den fast anställda lärarstaben bör utökas.
- Institutionen bör ta fram en handbok för forskarutbildningen där doktorandens rättigheter och skyldigheter tydliggörs.
- Internationaliseringen bör stärkas både genom ökat studentutbyte, möjligheter för doktorander att studera vid universitet utomlands och genom internationella gästföreläsare.
- Lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling inom anställningen behöver förbättras.

Södertörns högskola

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng

Totalt antal lärare vt 2003: 9 (4 kvinna, 5 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 7

Antal disputerade lärare: 8

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå: ca 6, B- och C-nivå: ca 4, D-nivå: ca 2

Helårsstudenter 2001: 192

Helårsstudenter 2002: 167

Examinerade C-uppsatser 2001: 12 (11 kv, 1 m)

Examinerade C-uppsatser 2002: 15 (11 kv, 4 m)

Examinerade D-uppsatser 2001: 3 (2 kv, 1 m)

Examinerade D-uppsatser 2002: 12 (5 kv, 7 m)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Grundutbildningen i etnologi bedrivs inom en ämnesblandad avdelning dit också arkeologi, företagsekonomi, sociologi, kulturgeografi, nationalekonomi och juridik hör. Avdelningen leds av en administrativ chef. Varje ämne har en akademisk ämnesansvarig och en ämnesstyrelse där doktorander och studenter finns representerade. Kursplaner och nya kurser godkänns av Utbildnings- och forskningsnämnden för humaniora, samhällsvetenskap och teknik. Från och med januari 2004 ingår etnologi i en mer traditionell organisationsmodell där besläktade ämnen samlas i en gemensam institution.

Profilen för etnologi vid Södertörns högskola kännetecknas av samhällskritiska perspektiv kring genus, migrationsfrågor och kulturell mångfald i vid bemärkelse. Utbildningen ges som fristående kurs upp till 80-poängsnivå. Studenterna väljer mellan att läsa etnologi med *inriktning mot kulturell mångfald*, som även kan läsas som kvällskurs på halvfart upp till 20 poäng, eller med *inriktning mot Europa*. Utbildning på D-nivå ges varje vårtermin. Etnologi kan även ingå som ett av flera huvudämnen inom de tre utbildningsprogrammen *estetik, samhällsstudier med praktisk journalistik* och *Europaprogrammet*. Ämnet deltar med en programspecifik 20-poängsutbildning inom programmet *språk, kultur och marknad* samt som biämne i ett flertal andra program.

Antal registrerade studenter inom ämnet uppgick vårterminen 2003 till 249 studenter. Söktrycket ligger i spannet 30 till 45 studenter på grundutbildningsnivå.

Av de nio lärarna som är knutna till ämnet etnologi är åtta disputerade, varav två professorer och en docent. Därtill medverkar fem doktorander knutna till forskarskolan Baltic and East European Graduate School (BEEGS) i undervisningen. Den forskning som bedrivs vid forskarskolan är inriktad mot Östersjö- och Östeuropaforskning. Eftersom Södertörns högskola inte har

rätt att examinera forskarstuderande inom ämnet, är doktoranderna formellt antagna vid Etnologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Ämnet har funnits vid högskolan sedan starten 1996. På grund av omfattande besparingsåtgärder och sjunkande studentantal har de ekonomiska förutsättningarna successivt försämrats. Detta har bland annat lett till att man tvingats slå ihop undervisningen i de bägge utbildningsinriktningarna *kulturell mångfald* och *Europa* vilket innebär att det endast är två fempoängsmoment i grundkursen som skiljer de båda inriktningarna åt.

Verksamheten bedrivs i ändamålsenliga lokaler. Studenterna har god tillgång till läsplatser, datorer och grupprum. Lärosätet har också ett väl fungerande bibliotek med såväl kurslitteratur som annan ämnesrelevant litteratur.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Huvudintrycket av grundutbildningen i etnologi vid Södertörns högskola är gott. Ämnet har en stark ställning vid Södertörns högskola och var ett av högskolans första ämnen att, via avtal med Stockholms universitet, bedriva forskarutbildning. Lärarkompetensen är hög och studenterna är i huvudsak nöjda med utbildningens innehåll, upplägg och examinationsformer.

Grundutbildning

Högskolans mångvetenskapliga profil och ämnets gränsöverskridande karaktär har medfört att etnologi är efterfrågat som undervisningsämne vid ett flertal utbildningsprogram inom olika ämnesområden. Bedömargruppen anser att detta är positivt för kunskapsspridning om ämnet och även ett bra sätt att hantera perioder med färre studenter.

Det finns en ämnesmässig mångfald i sammansättningen av lärarkollegiet med olika etnologiska inriktningar representerade, vilket ger goda förutsättningar för en tillfredsställande bredd inom utbildningen. Lärarnas forskning finns i rimlig utsträckning företrädd i kurslitteraturen, som även rymmer ett relativt högt inslag av internationell litteratur. Vid platsbesöket efterlyste dock studenterna en ökad diskussion om genusteorier samt föreläsare från genusvetenskapen.

Bedömargruppen uppfattade en stolthet hos studentgruppen att läsa etnologi, ett ämne som kan sägas symbolisera Södertörns högskola med dess mångkulturella profil. Det är positivt att man har lyckats locka många studenter med annan etnisk bakgrund än svensk till ämnet. Det tas också tillvara inom utbildningen på ett bra sätt. Att använda sig av studenternas olika bakgrund och erfarenheter är något som utmärker undervisningens upplägg.

Föreläsningar och seminarier varvas regelbundet på A-nivå medan antalet seminarier sjunker på B- och C-nivå, vilket av studentgruppen uppfattas som en stor brist. Exkursioner förefaller vara mycket sparsamt förekommande. Bedömargruppen menar att exkursioner är ett viktigt inslag i utbildningen och

bör prioriteras. Hemtentamina är den examinationsform som används, ett reflekterande och från studenthåll uppskattat sätt att examinera. Återkopplingen till studenterna på inlämnade arbeten kan dock förbättras.

Man har etablerat ett bra och nära samarbete med biblioteket som håller ämnesanpassade kurser i informations- och litteratursökning. Kurserna ges fortlöpande under hela utbildningen.

Uppsatser på C- och D-nivå skrivs och handleds individuellt. För alla studenter vid högskolan finns ett bra initiativ till skrivstöd i form av en språkverkstad. Uppsatserna ventileras vid seminarium med en första och en andra opponenter. Betyg på C-uppsats sätts av handledaren och den momentansvariga, medan betyg på D-uppsatser sätts av handledarkollegiet.

Den positiva pionjärandan inom lärarkåren är utmärkande och smittar av sig på en entusiastisk och engagerad studentgrupp som upplevde en utbildning under utveckling, i positiv bemärkelse, och som gärna ville se högre ställda utbildningskrav.

Bedömargruppen uppfattade i självvärderingen mycket stark kritik och i vissa fall stora problem med den nuvarande centralstyrda administrativa funktionen, något som högskolan själv hoppas ska förbättras i och med att den nya organisationen träder ikraft. Otydlig ledning och avsaknad av riktlinjer framstår som ett generellt problem inom högskolan. Bedömargruppen uppfattade även tecken på bristande kommunikation mellan lärarna och avsaknad av enhetligt regelsystem vilket blir ett onödigt irritationsmoment i utbildningen.

Lärarnas samverkan med det omgivande samhället är omfattande men kommer endast studenterna tillgodo i indirekt form. Studenterna uttryckte önskemål om att i större utsträckning få möta gästföreläsare och överlag ha möjlighet att föra en ökad diskussion kring den framtida yrkesrollen.

Kursernas inriktningar, lärarnas forskning och studentgruppernas samsättning ger utbildningen internationella inslag och perspektiv. Bedömargruppen ser gärna att ämnet och lärosätet uppmuntrar studenterna till att förlägga studier utomlands.

För att öka studentrekryteringen har man beslutat att från och med höstterminen 2003 dela upp den tidigare sammanhängande 40-poängskursen i två 20-poängsblock. Förhoppningen är att därigenom kunna locka fler studenter till A-kursen – även de som inte vill binda upp sig för två terminers studier. Marknadsföringen av ämnet framstår som svag och bör stärkas.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Kontakten mellan lärare och studenter är god och studenterna upplever att lärarna är lyhörda för deras synpunkter. Formella kursvärderingar genomförs oftast, men sammanställningar av resultatet görs i varierande omfattning. Synpunkter som kommit fram tas upp i ämnesstyrelsen, där studenterna finns representerade.

En hög andel av lärarna är forskarutbildade vilket ger förutsättningar för god forskningsanknytning i utbildningen. Någon i tjänsteavtal reglerad tid till forskning och kompetensutveckling finns inte, vilket gör lärarnas, däribland professorernas, möjlighet till egen forskning avhängig externa forskningsanslag. Även om lärarna hittills varit framgångsrika i detta avseende kvarstår faktum att de inte är garanterade forskningsutrymme inom anställningen.

Bedömaregruppen har ett gott intryck av ämnet och dess insatser i forskarutbildningen och uppmuntrar högskolan till fortsatt arbete för examensrätt för denna nivå.

Bedömaregruppens rekommendationer

- Fler seminarier bör införas på B- och C-nivå.
- Ämnet och högskolan bör verka för ökat internationellt studentutbyte.
- Rutinerna för återkoppling av kursvärderingsresultat till studenterna bör förbättras.
- Lärarna bör ges möjlighet till forskning och kompetensutveckling inom ramen för sin anställning.
- Högskolan bör fortsätta att verka för att ämnet ska få rätt att examinera doktorander.

Umeå universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng, forskarutbildning i etnologi

Totalt antal lärare vt 2003: 12 (6 kvinnor, 6 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 8

Antal disputerade lärare: 6

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A- och B-nivå: ca 8, C-nivå: ca 9, D-nivå: ca 2

Helårsstudenter 2001: 121	Antal doktorander vt 2003: 19 (13 kv, 6 m)
Helårsstudenter 2002: 176	Antagna doktorander 2001: 3 kv
Examinerade C-opsatser 2001: 12 (10 kv, 2 m)	Antagna doktorander 2002: 3 kv
Examinerade C-opsatser 2002: 4 kv	Antal doktorsexamina 2001: 0
Examinerade D-opsatser 2001: 2 m	Antal doktorsexamina 2002: 1 kv
Examinerade D-opsatser 2002: 5 (3 kv, 2 m)	

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Etnologi ingår tillsammans med medie- och kommunikationsvetenskap och museologi i institutionen för kultur och medier. Institutionen leds av en prefekt och en institutionsstyrelse där samtliga personalkategorier ingår, tillsammans med doktorander och studenter.

Institutionen har valt att erbjuda ett brett utbud av kurser uppbyggda kring en etnologisk stomme som kännetecknas av ett kulturanalytiskt perspektiv, folkloristik och intresse för genus, etnicitet samt ungdoms- och populärkultur. Förutom allmänna kurser i etnologi på A–D-nivå ges en grundkurs i populärkultur, flera specialkurser om fem och tio poäng och landets enda grundutbildning i musiketnologi på upp till 80 poäng. Några av kurserna ingår i andra utbildningar. Etnologiska perspektiv och metoder är även en väsentlig del av det fyraåriga *kulturanalysprogrammet*. Detta magisterprogram i ämnet kulturanalys är en mer tydligt arbetsmarknads- och yrkesinriktad utbildning, men det ger även behörighet till forskarutbildningen i etnologi.

Av de 12 lärarna som är knutna till ämnet etnologi är fem professorer, två doktorer och två licentiater. Forskarstuderande med doktorandanställning har i regel institutionstjänstgöring och undervisar. Ämnet har 19 doktorander, varav cirka hälften antogs före 1998 års reform. Institutionen eftersträvar att varje doktorand ska ha huvudhandledare och biträdande handledare av olika kön. Finansiering av forskarutbildningen är en blandning av doktorandanställningar, extern finansiering och egen finansiering.

Till följd av personalförändringar, omkostnader i samband med starten av programutbildning och ett vikande studentunderlag har institutionen en hårt ansträngd ekonomi. Verksamheten dras med ett besvärande underskott.

Institutionen är inrymd i humanisthusets ändamålsenliga lokaler på universitetsområdet nära universitetsbiblioteket. Grundutbildningens studenter har tillgång till kursbibliotek, datorsalar och studieplatser. En majoritet av

doktoranderna har arbetsplatser i avskilt läge från den centrala delen av institutionen, några arbetar på annan plats eller ort.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Ämnet har arbetat kreativt och lyhört för att utifrån uppfattade behov och nischer få till stånd ett brett kursutbud. Att erbjuda tre olika grundkurser, varav två kan byggas på upp till magisternivå, är unikt. Grundutbildningarna framstår emellertid som innehållsligt snäva och bör förändras. Bedömargruppens fick intrycket att forskarutbildning är en väl strukturerad utbildning, som har en föredömlig handbok för de forskarstuderande. Såväl grund- och forskarutbildning som ämnet som helhet är i behov av mer utbyte, samverkan och internationalisering.

Grundutbildning

Det är positivt att ämnet tagit fram flera läroböcker för grundutbildningen i etnologi. Bedömargruppen anser dock att det stora inslaget av lärarnas egen forskning och litteratur i undervisningen gör utbildningen snäv. Detta ger visserligen god forskningsanknytning och har pedagogiska förtjänster, men det är önskvärt att kurserna uppvisar en mer avvägd blandning av äldre, egen, nationell, nordisk och annan internationell litteratur, något som även studenterna efterlyste vid platsbesöket. Populärkultur A, musiketnologi A–D och några av specialkurserna uppvisar en något bättre bredd än övriga kurser.

Historiskt perspektiv och användande av historiskt material ges förhållandevis lite utrymme i utbildningen och tas främst upp på A-nivån. Arkivbesök görs, men studenterna tränas huvudsakligen i att problematisera samtiden och i att bemästra intervjuer och observationer som metod och material. Bedömargruppen har inget emot samtidsintresset men vill understryka vikten av att studenterna även lär sig arbeta med historiska källor, inte minst genom konkreta uppgifter.

Angående ämnets profil kan noteras att det tidigare intresset för samisk kultur och samiska villkor och förhållanden har fått träda tillbaka. Ämnet väljer själv väg, men bedömargruppen vill framhålla möjligheten att närma sig området med nutidens infallsvinklar och perspektiv.

Av platsbesöket att döma förefaller studenterna vara nöjda med utbildningens undervisnings- och examinationsformer. Tillräckligt utrymme för samarbete och diskussion finns, men studenterna önskar fler föreläsningar. En förbättrad samordning av utbildningens innehåll tycks behövas för att undvika upprepningar på de olika nivåerna. Rutinerna för uppsatsarbeten förefaller goda. Uppsatserna på C- och D-nivå görs i form av fältarbeten som varvas med föreläsningar och seminarier. Studenterna informeras redan före terminsstart om uppsatsarbetet och uppmanas att tidigt formulera sitt ämne. Arbetet avslutas med seminarier där studenterna opponerar på varandras uppsatser.

Bedömargruppen vill lyfta fram institutionens arbete med att rekrytera studenter genom annonsering, elevbesöksdagar och nya och förändrade kurser. Institutionens ambition att söka upp tidigare studenter verkar dock mindre god. Kraften bör läggas på att locka nya studenter. Den riktade insats som institutionen gjort för att locka studenter med annan etnisk bakgrund än svensk till *kulturanalysprogrammet* är ett exempel som manar till efterföljd för utbildningarna i etnologi.

Kulturanalysprogrammet är nystartat och ingår därför inte i utvärderingen på samma sätt som grundutbildningen i etnologi, men bedömargruppen vill lyfta fram det som ett intressant och lovvärt exempel på en arbetsmarknads- och yrkesinriktad utbildning uppbyggd kring etnologiska perspektiv och metoder. I utbildningen kombineras etnologisk kulturanalys med bland annat projektledning, informationssökning, olika presentationsformer och praktik. Den är också ett gott exempel på tvärvetenskaplig samverkan. I undervisningen medverkar förutom etnologer lärare från andra discipliner, däribland företagsekonomi, socialmedicin och kulturgeografi.

Bedömargruppen instämmer i ämnets önskan om studieresor, fler kontakter och samarbeten med partners utanför universitetet. Det ekonomiska läget är ett hinder och kräver åtgärder. Likaså behöver studenternas internationalisering utvecklas. Ämnet har inga egna kontakter och avtal för studentutbyten, men studenterna bör åtminstone uppmuntras att utnyttja de möjligheter som finns via humanistiska fakulteten och universitetet. Det är bra att studenterna kan gå på de föreläsningar med nationella och internationella gäster som ges.

Forskarutbildning

Forskarutbildningen framstår som väl strukturerad och planlagd. Antagningen baseras på en sammanvägd bedömning av avhandlingsskiss och uppsatser. Utbildningens kursdel om 60 poäng har ett flexibelt upplägg med individuella och gemensamma kurser. Doktoranderna kan även välja att läsa externa kurser. Bedömargruppen vill framhålla institutionens handbok för forskarutbildningen som föredömlig, och peka på att individuella studieplaner och kontrakt görs och respekteras.

Bedömargruppen anser att forskarutbildningen i första hand ska leda till doktorsexamen och avvisar bestämt ämnets inställning till licentiatexamen som etappredovisning i vissa fall. Möjligheten till licentiatexamen ska naturligtvis finnas, men det är inte önskvärt att forskarstuderande med siktet inställt på doktorsexamen antas som licentiander.

Ämnet bör vidta åtgärder för att få till stånd ett vitalt seminarium där så många som möjligt deltar och som rymmer mer än doktorandernas avhandlingsarbeten. Bedömargruppen ser att initiativ tagits och förstår svårigheterna med att motivera arbetstygda doktorander och lärare, men menar att ämnet behöver ett gemensamt vetenskapligt forum. Det är viktigt också med tanke på att doktoranderna sitter avskilda från institutionens centrala delar.

Genom att ämnet tillhör en flerämnesinstitution och genom att flera doktorander är knutna till andra sammanhang och miljöer, finns möjligheter till samverkan och samarbete, främst lokalt. Några av doktoranderna är knutna till den nationella genusforskarskolan i Umeå, som förestås av en av etnologämnets professorer.

Doktoranderna önskade emellertid mer kontakt med både de övriga på institutionen och utåt. Samarbetet mellan handledarna föreföll också kunna förbättras. Att ämnets internationella kontakter är svaga märks av även i forskarutbildningen. Förutsättningarna för doktorandernas internationella utbyten och kontakter bör förbättras eftersom stöd och strukturer för detta saknas helt på forskarutbildningsnivån. Det verkar inte som att institutionen tar tillvara de kontakter som doktoranderna själva har skapat.

Studerandeinflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Studenterna har möjlighet att framföra synpunkter på kurserna som helhet vid särskilda diskussionstillfällen i kursernas början och slut. Studenterna efterlyste dock återkoppling på de skriftliga utvärderingar som görs efter varje delkurs. Utvärderingarna samlas förvisso i pärmar som är tillgängliga för studenterna, men bedömargruppen förordar en mer aktiv återkoppling.

Ämnets fem professorer ger hög vetenskaplig kompetens. Bedömargruppen noterar att tid för kompetensutveckling och forskning finns i arbetstidsavtalet, men även att lärarna kan ha svårt att utnyttja denna på grund av hög arbetsbelastning. Lärare och doktorander genomgår pedagogisk utbildning, och institutionen har ambitionen att även forskarutbildningens handledare ska fortbildas. Doktoranderna har möjlighet att undervisa, men bedömargruppen menar att de bör ges tillräckligt med tid, få bättre stöd för uppgiften av erfarna lärare och inlemmas i undervisningen under mer ordnade former.

Bedömargruppen menar, liksom ämnet självt, att mer utbyte, samverkan och internationalisering behövs generellt. Institutionen förefaller även vara i behov av bättre intern samordning, förbättrade relationer och arbetsro. Bedömargruppen förnam under platsbesöket viss trötthet och frustration, och uppmanar fakulteten att vara observant på tillståndet.

Bedömargruppen delar institutionens oro för det ekonomiska läget. Åtgärder bör utformas så att förutsättningarna för kvalitet i utbildningarna inte försvagas, och för att möjliggöra fortsatt utveckling där ämnets höga vetenskapliga kompetens tas tillvara.

Bedömargruppens rekommendationer

- Ämnets kurser och litteraturlistor behöver modifieras.
- Innehållet i grundutbildningens kurser behöver samordnas.
- Aktiv återkoppling på kursvärderingar bör införas i grundutbildningen.
- Doktorander och lärare behöver en gemensam seminarieverksamhet.

- Forskarstuderande med siktet inställt på doktorsexamen bör inte antas som licentiander.
- Samverkan och internationalisering behöver utvecklas.
- Fakulteten bör beakta institutionens svaga ekonomiska situation.
- Lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling bör förbättras.

Uppsala universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning i etnologi 1–80 poäng, forskarutbildning i etnologi

Totalt antal lärare vt 2003: 9 (6 kvinnor, 3 män)

Varav tillsvidareanställda lärare: 3

Antal disputerade lärare: 6

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå: ca 4, B-nivå: ca 6, C- och D-nivå: ca 2

Helårsstudenter 2001: 68	Antal doktorander vt 2003: 10 (5 kv, 5 m)
Helårsstudenter 2002: 70	Antagna doktorander 2001: 4 (2 kv, 2 m)
Examinerade C-opsatser 2001: 17 (14 kv, 3 m)	Antagna doktorander 2002: 0
Examinerade C-opsatser 2002: 17 (15 kv, 2 m)	Antal doktorsexamina 2001: 3 (2 kv, 1 m)
Examinerade D-opsatser 2001: 14 (10 kv, 4 m)	Antal doktorsexamina 2002: 3 (1 kv, 2 m)
Examinerade D-opsatser 2002: 11 (10 kv, 1 m)	

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Institutionerna för etnologi respektive kulturanthropologi vid Uppsala universitet fördes 1996 samman till en institution. Praktiskt skedde sammanslagningen 1998 då de båda avdelningarna flyttades till en gemensam byggnad. Institutionen leds av en prefekt, för närvarande en etnolog, och en institutionsstyrelse. Ämnena har varsin avdelningsnämnd för ämnesspecifika frågor och varsin studierektor, men delar de administrativa resurserna. Studenterna finns representerade i institutionsstyrelsen och för varje kursnivå i avdelningsnämnden. Ekonomin är i balans men tillåter för närvarande ingen expansion.

Uppsalaetnologin har en folkloristisk profil, men kännetecknas i lika hög grad av ett intresse för genus och modernitetskritik. Såväl grundutbildning, upp till 80 poäng, som forskarutbildning ges av etnologiska avdelningen. Från hösten 2003 ges en ny magisterkurs om 40 poäng som ersätter den tidigare D-kursen. Avdelningen erbjuder även flera, mindre fristående kurser upp till tio poäng, varav en erbjuds som distansutbildning. Söktrycket har minskat under en rad år. Vårterminen 2003 registrerades 50 studenter på A-nivån.

Ungefär hälften av avdelningens tio doktorander finansieras genom fakultetsmedel, övriga genom externa projektmedel, stipendier och arbetsgivare. Avdelningen arbetar aktivt med att söka finansiärer och externa medel för att kunna öka rekryteringen till forskarutbildningen.

Bland ämnets totalt nio lärare finns en professor och fem doktorer. Under 2004 förväntas avdelningens sedan ett antal år vakanta professur tillsättas. Handedarkollegiet för forskarutbildningen består av tre personer. En policy vid Uppsala universitet är att samtliga doktorander ska ha biträdande handledare.

Institutionen har en kursläsesal med sex datorplatser och referensexemplar av all kurslitteratur. Det finns också ett institutionsbibliotek med kurslittera-

tur för hemlån, och ett forskningsbibliotek med ytterligare ett par datorplatser. Under våren 2004 flyttar institutionen till nya lokaler.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Det samlade intrycket av etnologin i Uppsala är positivt. Ämnets förankring vid lärosätet har stärkts efter ett par oroliga år, och den administrativa sammanslagningen med kulturanthropologin förefaller ha skett smärtfritt. Med den kommande tillsättningen av den sedan alltför länge vakanta professuren ges ämnet ytterligare möjligheter att utvecklas i positiv riktning. Bedömargruppen har ett gott intryck av såväl grund- som forskarutbildningen, men menar att lärarresurserna behöver förstärkas.

Grundutbildning

Det är tillfredsställande att den vetenskapliga träningen ges betydande utrymme tidigt i utbildningen. Genom material- och metodövningar på grundkursen får studenterna bekanta sig med etnologins källor och metoder. Färdigheterna byggs sedan på och fördjupas under B-nivåns fältkurs, som också rymmer en vecka i fält där studenterna i regel reser iväg. Utbildning i arkivforskning ges samma tyngd som utbildning i annat fältarbete. Bedömargruppen ser gärna att ett samarbete med språk- och folkminnesinstitutet (SOFI) utvecklas.

Kurslitteraturen ger ett gott intryck. Den domineras visserligen av svenska etnologer på de lägre nivåerna, men nordisk och annan internationell litteratur ges stort utrymme på C- och D-nivå.

Avdelningens satsning på att förändra uppsatsprocessen genom en mer långsiktig och strategisk planering av undervisningen har gett resultat. Genom att studenterna arbetar med metodövningar redan på grundnivå och väljer ämnen tidigt blir de flesta uppsatser klara i tid. Lika viktigt är lärarnas tillgänglighet och generösa handledning. På C- och D-nivån hålls seminarier kring uppsatsarbetet, och handledare och studenter har kontinuerligt enskilda möten där studenterna förväntas presentera någon del av sitt arbete. De regelbundna kontakterna förefaller vara en orsak till den goda genomströmningen, men avgörande är även att lärarna betonar självklarheten att bli klar med uppsatsen inom stipulerad tid.

Bedömargruppen mötte nöjda studenter vid platsbesöket. Särskilt uppskattades lärarnas tillgänglighet och goda handledning. De efterlyste emellertid mer undervisning, inte minst av professorn, och mer kännedom om pågående forskning. Att doktoranderna undervisar, upplevdes som positivt. Brist på gemensamhetsutrymmen påtalades som ett problem.

Ämnet förefaller ha ett gott samarbete med olika avnämare och partners i både det omgivande samhället och internationellt, men detta kommer i mindre utsträckning studenterna till godo. Studenterna har möjlighet att gå på

gästföreläsningar, även dem som ges vid kulturanthropologiska avdelningen, men de efterlyste fler sådana tillfällen och mer internationella kontakter. Ämnets goda internationella kontakter och lärosätets avtal ger möjligheter till studier utomlands, men utbytet är inte särskilt omfattande och bör utvecklas.

Det sjunkande söktrycket är oroande. Platsgaranti till grundutbildningens kurser tillämpas, men avdelningen bör inventera och planera ytterligare åtgärder för att försäkra en god tillströmning av studenter. Exempel på sådana kan vara uppsökande verksamhet och information i bredare sammanhang.

Forskarutbildning

Avdelningens forskarutbildning har under de senaste åren varit produktiv. Merparten av avhandlingarna publiceras i Uppsalaetnologins egen skriftserie "Etnolore". Trots ett högt söktryck till forskarutbildningen har möjligheterna att anta sökande begränsats av svårigheter att ordna finansiering för doktorander och av tillgången på handledare. De sex doktorander som antagits sedan år 2001 har inneburit ett väsentligt nytillskott, inte minst för avdelningens seminarieverksamhet. Avdelningen arbetar aktivt med att söka nya finansieringsmöjligheter för att kunna öka rekryteringen. Att medel avsätts för varje doktorands omkostnader under studietiden ser bedömargruppen som en föredömlig stödåtgärd.

Biträdande handledare för alla doktorander är ett krav från fakulteten och sådana anlitas företrädesvis utanför avdelningen. Såväl handledare som doktorander är nöjda med arrangemanget, och hänvisar till ökad trygghet för doktoranderna och förbättrad samverkan med andra etnologiinstitutioner och närliggande discipliner. Mot bakgrund av att handledarkollegiet utgör tre personer ser bedömargruppen en positiv effekt i att handledningsresursen ökat. Bedömargruppen vill framhålla intrycket att doktoranderna ges ett gott men arbetskrävande stöd i avhandlingsarbetets slutfas och inför disputationen.

Avdelningen har med sina 60 poäng i etnologi för tillträde till forskarutbildningen ett lägre förkunskapskrav än andra etnologiinstitutioner. Med den nya magisterutbildningen om 40 poäng erbjuds en forskningsförberedande fördjupningsgrad som är nationellt unik. Bedömargruppen menar att möjligheten till en sådan fördjupning är positiv, men vill uppmärksamma avdelningen på att kursen kan bli ett inofficiellt krav för tillträde till forskarutbildningen som stänger ute sökande från 60-poängsnivån och sökande från andra institutioner. Avdelningen bör reflektera över den nya magisterutbildningens relation till forskarutbildningen, särskilt vad gäller behörighet och antagning.

Doktoranderna har möjligheter till utbyten och samverkan. De institutionsgemensamma kurser och workshoppar som hittills organiserats i samarbete med Södertörns högskola och Stockholms universitet är goda initiativ. Doktoranderna deltar också i ökande grad i konferenser, och får tillgodoräkna sig kurser på andra institutioner vid lärosätet. Samtidigt önskar de mer samarbete på nationell nivå, särskilt i form av kurser. Ett intressant förslag som fördes

fram vid platsbesöket var nätbaserade kurser även i forskarutbildningen. Doktorandernas internationalisering i form av studier utomlands och utländska kontakter förefaller vara något svagare och bör stöttas. De initiativ till kontaktskapande, samarbeten och konferenser som avdelningen tagit under senare år och som involverat flera doktorander uppmuntras.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Systemet för kursvärderingar fungerar och påverkar planeringen av undervisningen. De skriftliga kursvärderingar som görs efter varje kurs sammanställs och resultaten diskuteras i samband med tentamensåterlämning.

Det är oroande att processen med att tillsätta den vakanta professuren varit turbulent och dragit ut på tiden. Förhållandet har inverkat menligt på ämnets förutsättningar och utvecklingsmöjligheter, varför bedömargruppen inte nog kan understryka vikten av att tillsättningen sker inom en snar framtid.

Lärraresursen bör ökas även utöver den förstärkning som professorstillsättningen medför. Huvudlärarna är få och antalet studenter per lärare är högt. Mer resurser skulle inte bara skapa rimligare arbetsbeting för lärarna, utan även ge dem tid till forskning och kompetensutveckling. Genom nuvarande hårt beskurna anställningsstruktur ges i praktiken inget utrymme för detta, vilket inte gynnar vare sig lärarnas förkovran och meritering eller undervisningens forskningsanknytning.

Bedömargruppen vill lyfta fram avdelningens ambitiösa och konsekventa arbete med genus och jämställdhetsfrågor. En åtgärd har varit att se till att genusproblematiken återspeglas i kurslitteraturen, andra har varit studentinformation och seminarieverksamhet med inbjudna gäster. Avdelningen har även varit involverad i det mentorssystem för kvinnliga doktorander som utvecklats vid fakulteten, och som i ett kommande projekt även kommer att omfatta manliga doktorander.

Bedömargruppens rekommendationer

- Fakulteten bör se till att den vakanta professuren tillsätts snarast.
- Institutionen bör vara uppmärksam på och reflektera över den nya magisterutbildningens relation till forskarutbildningen.
- Lärraresurserna behöver ökas.
- Lärarna måste ges möjlighet till forskning och kompetensutveckling inom ramen för sin anställning.
- Det internationella utbytet på grund- och forskarutbildningen bör utvecklas.